

BIBLIOTECA ȘCOLARĂ
PUBLICAȚIUNE PENTRU CULTURA ELEVILOR

M. EMINESCU

VERSURI ȘI PROZĂ

I.

8794

BUCUREȘTI 1934

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Cota *106953 Sublet*

Inventar *526681*

DIN BIBLIOTECA
LICEULUI GHEORGHE ȘINCAI

clasa IV a

No. *251*

Biblioteca școlară apare sub îngrijirea unui grup de profesori și-și propune să editeze texte literare destinate uzului elevilor.

Manuscrisele și corespondența se vor adresa Bibliotecii Școlare, Str. G-ral Lahovary, 12.

Comitetul de conducere se compune din d-nii: J. Byck, I. Crețu, Al. Graur, N. I. Russu și Gh. Șerban.

BIBLIOTECA ȘCOLARĂ
PUBLICAȚIUNE PENTRU CULTURA ELEVILOR

M. EMINESCU

1623
VERSURI ȘI PROZA

INSTITUTUL PEDAGOGIC DE 3 ANI
- BUCUREȘTI -
BIBLIOTECA

INSTIT. PEDAGOGIC DE 3 ANI
BUCUREȘTI
Nr. Inv. 815

BUCUREȘTI 1934

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Cota 1106955 Sublet
Inventar 526681

B.C.U. Bucuresti

C526681

M. EMINESCU

INTRODUCERE

Mihail Eminescu

(Schiță biografică)

Locul și data nașterii.

Multă vreme nu s'a cunoscut în mod precis nici locul și nici data nașterii lui Eminescu.

Cu propria sa mână, a notat într'un registru al societății Junimea¹ din Iași, al cărei membru a fost, următoarele, cu privire la locul și data nașterii sale: „20 Decembrie 1849, Botoșani”. Fratele poetului, Matei Eminescu, afirmă că pe scoarțele unei psaltiri a găsit această însemnare a lui G. Eminovici, tatăl: „Astăzi 20 Decembrie anul 1849 la patru ceasuri și cincisprezece minute evropienești s'au născut fiul nostru Mihai”. Documentul acesta însă nu este confirmat de nimeni și nu s'a publicat nicăeri ca atare. În afară de aceasta el este contrazis de un act ce s'a descoperit în registrul pentru naștere și botez pe anul 1850 al bisericii Uspenia din Botoșani.

În acest act se arată că pruncul *Mihail* s'a născut la 15 Ianuarie 1850 în Botoșani și a fost botezat în ziua de 21 a aceleiași luni la

¹ Vezi volumul al doilea din această colecție.

biserica Adormirea Maicii Domnului (Uspe-
nia) din acel oraș. Actul poartă semnătura
părinților lui Eminescu. Semnăturile părinți-
lor fiind autentice, nu mai rămîne nici o îndoială în privința locului — *Botoșani* — și a
datei nașterii lui Eminescu — *15 Ianuarie*
1850. De altfel după descoperirea și publica-
rea acestui act — 1892 — Matei Eminescu a
mai avut ocazia să scrie, procurînd date asu-
pra familiei sale lui Corneliu Botez, în anul
1909 — dar n'a mai pomenit nimic despre în-
semnarea tatălui pe scoarțele vechii psaltiri,
lucru care aruncă o mare îndoială asupra ve-
racității acelei însemnări, dacă nu chiar și
asupra existenței ei.

Obîrșia. Mama lui Eminescu,
Raluca Eminovici, era
fiica lui Vasile Iuraș-
cu, boerinaș, și a Paraschivei Donțu, aceasta
la rîndu-i fiică a unui bogat refugiat rus, sta-
bilit în Moldova.

Tatăl, Gheorghe Eminovici, era de loc din
Călinești, sat lîngă orașelul Suceava, în Bu-
covina. După cercetări mai recente, tatăl lui
Gheorghe Eminovici a fost un țăran cu știin-
ță de carte¹. Gheorghe Eminovici, voinic și
deștept, ajunsese în cancelaria unor boeri și
prin muncă sîrguincioasă căpătase încrederea
unui mare boer anume Balș, care avea ca pro-
prietate o suprafață de 68.000 de fălci — a-
proape 100.000 hectare — și care îl numi ad-

¹ Intr'un articol publicat în ziarul *Timpul* din
8 Aprilie 1882, Eminescu, întrucît se pretinsese că
ar fi bulgar de origine, răspunde că-și trage ori-
ginea „dintr'o familie nu numai romînă, ci și nobi-
lă, neam de neamul ei”.

ministrator al moșiei sale Dumbrăveni din jud. Botoșani.

În anul 1841, sub domnia lui Mihail Sturza, Gheorghe Eminovici a căpătat rangul de căminar. Prin căsătoria sa cu Raluca Iurașcu și prin economiile ce a agonisit prin muncă încordată în serviciul boerului Balș, G. Eminovici ajunse proprietarul unui corp de case în Botoșani și stăpîn al unei moșii de cîteva sute de hectare la Ipotești, sat în apropierea Botoșanilor. În proprietatea lor din Ipotești s'au stins și au fost înmormîntați părinții lui Eminescu.

Copilăria. Mihail Eminescu și-a petrecut primii ani ai copilăriei în sat la Ipotești. Vîrsta fericită a copilăriei cu cadrul său rustic revine foarte puternic în amintirile sale de mai tîrziu :

*Fiind băiet, păduri cutreieram
Și mă culcam ades lîngă izvor,
Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam
S'ascult cum apa sună ncețișor...*

sau :

*Codrule, codrușule,
Ce mai faci, drăgușule,
Că de cînd nu ne-am văzut,
Multă vreme a trecut
Și de cînd m'am depărtat,
Multă lume am umblat.*

Puternice și plăcute impresiuni a căpătat sufletul său din mediul copilăriei, de a putut

Eminescu să scoată mai tîrziu din inima sa accente ca acestea :

*Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?*

Iată și pastelul care este o icoană a satului:

*Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc', stele le scapără 'n cale,
Apele plîng clar isvorînd în fîntîne...*

*Scîrîție 'n vînt cumpăna de la fîntînă,
Valea-i în fum, fluere murmură 'n stîină.*

*Și osteniți oameni cu coasa 'n spinare
Vin dela cîmp; toaca răsună mai tare,
Clopotul vechi umple cu glasul lui sara.*

La școală în Bucovina.

Cu sufletul plin de tablourile vii ale Ipoțeștilor, Eminescu a plecat în toamna anului 1858 la Cernăuți, unde a urmat clasele primare (a III și a IV-a) la National-Hauptschule — școala greco-orientală, singura de altfel, în care se învăța în limba romînă și în cea germană.

„Tatăl său, originar din Bucovina, avea mare încredere în învățătura ce se putea cîștiga în școalele nemțești de peste hotare și orașul Cernăuți nu era departe nici de Ipoțești, nici de Botoșani. Tata și mama îl puteau deci cerceta adese pe micul Mihai ca să-și astîmpere atît dorul lor, cît și dorul copilului, așezat în țară străină.

Drumul la Cernăuți era pentru Gh. Emi-

novici foarte familiar. El dusese la Cernăuți, la carte, încă 5 feciori pînă la Mihai. Se pare că toți copiii lui Gh. Eminovici au făcut școala primară în Cernăuți, ba chiar și liceul”.¹

Aci Eminescu a fost foarte sînguincios, la finele cl. a IV-a fiind clasificat al 5-lea între 82 de elevi, iar la limba germană avînd nota: foarte bine.

Din faptul că Eminescu s'a înscris la Cernăuți direct în cl. III-a, deducem că pentru clasele I-a și a II-a a fost pregătit în familie. Nu este arbitrară această ipoteză, căci Eminescu avea frați mai mari la gimnaziu, iar tatăl său avea o bibliotecă frumoasă și cunoștea limbile: franceză, germană, pe lîngă cea ruteană și rusă.

În Septembrie 1860, Eminescu se înscrie la liceu tot în Cernăuți, acolo unde fuseseră înscriși și frații lui mai mari. Cu această ocazie se zice că Ștefan Wolf, directorul liceului, cînd a văzut pe micul Mihai, ar fi exclamat: Și acesta e tot un Eminovici. (Numele de familie *Eminescu*, l-a adoptat poetul mai tîrziu.) Eminescu se distingea mult la limba și literatura romînă, la istorie — în special citea cu pasiune istoria antică — și avea de asemenea note bune la limba germană și religie.

Cel mai iubit profesor al lui Eminescu — și în oarecare măsură și al celorlalți elevi romîni — a fost Aron Pumnul, dar și elevul favorit al acestui dascăl a fost Eminescu.

¹ Teodor Ștefanelli: *Amintiri despre Eminescu*, București, pag. 10.

Elev particular și slujbaș.

Insă din cauză că neglija unele obiecte de studiu, Eminescu a rămas repetent în clasa II-a, pe care a repetat-o în anul următor pînă la Aprilie 1863, de cînd n'a mai urmat la curs. Timp de aproape un an dela această dată Eminescu a stat la Ipotești și la Botoșani. La 5 Octombrie 1864, Eminescu solicită și obține o slujbă de practicant la Tribunalul din Botoșani, mai apoi la consiliul permanent al județului respectiv, unde stătu pînă la 5 Martie 1865, cînd veni iar la Cernăuți, de unde însă plecă peste cîteva zile odată cu trupa de teatru a doamnei Fani Tardini. De sigur că a urmat această trupă în peregrinările ei din acel an, la Brașov, la Sibiu sau altundeva prin Ardeal, de unde, în toamna anului 1865, se întoarse din nou la Cernăuți, unde stătu la Aron Pumnul. Biblioteca lui Pumnul era un focar de patriotism printre tinerii liceeni din Cernăuți, în vremea cînd Bucovina era stăpînită de Austriaci. Eminescu, chiar din clasele I-a și a II-a de gimnaziu, era un asiduu cercetător al acestei biblioteci, iar la revenirea lui în Cernăuți, Pumnul îi încredință supravegherea ei.

Primele poezii.

Cu ocazia morții lui Aron Pumnul, care se întîmplă la 12/24 Ianuarie 1866, Eminescu compuse poezia:

*Imbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,
Cu cipru verde 'ncinge antică fruntea ta;
C'acuma din pleiada-ți auroasă și senină,
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,
Se stinse-o dalbă stea!*

Această poezie este semnată *M. Eminovici*, *privatist* și e publicată împreună cu alte șase poezii într'o broșură intitulată: *Lăcrămioarele învățăceilor gimnasiaști din Cernăuți la moartea prea iubitului lor profesor Arune Pumnul*. La o lună după această primă manifestare publică în domeniul poeziei, Eminescu trimise din Cernăuți poezia *De-aș avea*, publicată la 25 Februarie 1865 în revista *Familia*, care apărea la Budapesta sub îngrijirea lui Iosif Vulcan. Cu această ocaziune Iosif Vulcan i-a schimbat numele de *Eminovici* în acela de *Eminescu*. Cucerit de alte gânduri și nereușind să dea examene particulare — Eminescu părăsi orașul Cernăuți în Iunie 1866.

După mărturia mai multor contemporani, Eminescu plecă la Blaj. Aci mergea cu scopul de a trece examene.

Pribeag și sufleur. Dar pentru junele poet și pentru cititorul înflăcărat dela Cernăuți, care era Eminescu, Blajul mai reprezenta ceva: era orașul sfânt, era *Roma* cea mică. Aceasta nu-l împiedica însă să se simtă cu totul străin și să cînte în versuri valea natală:

Aș vrea să văd acuma natala mea vilcioară.

*Da ! Da ! ași fi ferice, de-ași fi încă odată
In patriă-mi iubită, în locul meu natal.*

versuri pe cari, sub titlul *Din străinătate*, i le publică în 17 Iulie 1866 revista *Familia*. Aceiași simțire de dor exprimă și pentru Bucovina, undă a școlărit și și-a trăit adolescența:

*N'oi uita vre-odată dulce Bucovină,
Geniu-ți romantic, munții în lumină,
Văile în flori....*

*Astfel totdeauna, cînd gîndesc la tine,
Sufletul mi-apasă nouri de suspine,
Bucovina mea.*

La Blaj, Eminescu n'a dat examene, în schimb stabili o strînsă colaborare poetică cu revista *Familia*. Și la Blaj ca și la Cernăuți, Eminescu citea mult, gîndea, discuta probleme filosofice cu amicii și... scria versuri. Fiind în mare lipsă de bani, trăia cum putea, mai mult din ajutorul studenților din Blaj. Dar, deși ducea o viață de lipsuri cumplite, Eminescu citea, citea mereu, mai ales nemțește.

Ce-l va fi făcut să ducă o viață chinuită și vagabondă în această vreme, nu se știe cu precizie. Este sigur însă că Eminescu nu mai era în raporturi bune cu părinții, iar aceștia la rîndul lor nu mai puteau face față cu ușurință trebuințelor unei familii numeroase, din sînul căreia cel puțin trei fii aveau nevoie de întreținere la studii înalte în străinătate, în afară de Mihai. Eminescu mărturisește mai tîrziu, într'o pagină descoperită între hîrțile sale manuscrise, că se simțea ca o povară pentru familia sa grea. „Am frați mai mari și mai mici decît mine, fără pozițiune 'n lume și asta nu din cauza lor, ci numai din a *deșertului*¹ care voia a face din fiecare din ei

¹ Aluzie la tatăl său.

om mare și sfârșind prin a-i lăsa cu studii neisprăvite, risipiți prin străinătate, fără subsistență, în voia sorții lor. O familie grea, îngreuiată încă prin deșertăciunea îndărătnicului bătrîn — și *întristarea mea cea mare este că eu ajut de a 'ngreuia prin nefolositoarea mea asistență...* Dacă dela al 14-lea an și pîn'la al 20-lea mi-am cîștigat pînea singur, într'o viață aventuroasă și plină de nemulțămiri am făcut-o aceasta cu deplină conștiință a sacrificiului, însă nu din caprițiu copilăresc".

Dela Blaj Eminescu plecă în toamna anului 1866 și pribegi prin mai toate centrele din Ardeal și din țară, în sînul unor trupe de teatru ambulant, conduse de Iorgu Caragiale și Pascali. În toamna anului 1868 Eminescu se afla în București și fu angajat sufleur și copist la Teatrul Național.

La 20 de ani.

În această vreme l-a întîlnit în București și l-a cunoscut I. L. Caragiale. Iată cum ni-l înfățișează pe Eminescu

marele dramaturg în articolul său *In Nirvana*, scris în 18 Iunie 1889.

„Sînt peste douăzeci de ani de atunci. Locuim într'o casă unde trăsese în gazdă un actor, vara director de teatru în provincie. Stagiunea migrării actorilor se sfîrșise: era toamnă și aceste păsări călătoare se întorceau pe la cuiburile lor. Văzîndu-mă că citeam într'una, actorul îmi zice cu un fel de mîndrie:

— „Îți place să te ocupi cu literatura... Am și eu un băiat în trupă care citește mult; este foarte învățat, știe nemțește și are mult talent:

face poezii ; ne-a făcut câteva cuplete minunate. Eu crez că ți-ar face plăcere să-l cunoști”.

Și-mi povesti cum găsise într'un otel din Giurgiu pe acel băiat — care slujea în curte și la grajd — culcat în fîn și citind în gura mare pe Schiller. În ieslele grajdului, la o parte, era un geamantan — biblioteca băiatului — plin cu cărți nemțești.

Băiatul era foarte blînd, nu avea nici un vițiu. Era străin, de departe, zicea el, dar nu voia să spună de unde.

Se vedea bine a fi copil de oameni, ajuns aci din cine știe ce împrejurare. Actorul îi propuse să-l ia sufleur cu șapte galbeni pe lună și băiatul primi cu bucurie. Iși luase biblioteca și acuma se afla în București. Seara trebuia să vie la directorul lui — astfel puteam să-l văz.

Eram foarte curios să-l cunosc. Nu știu pentru ce, îmi închipuiam pe tînărul aventurier ca pe o ființă extraordinară, un erou, un viitor om mare. În închipuirea mea, văzîndu-l în revoltă față cu practica vieții comune, găseam că disprețul lui pentru disciplina socială e o dovadă cum că omul acesta trebuie să fie scos dintr'un tipar de lux, nu din acela din care se extrag exemplare stereotipe cu miile de duzine.

Tînărul sosi.

Era o frumusețe! O figură clasică încadrată de niște plete mari negre; o frunte înaltă și senină; niște ochi mari — la aceste ferestre ale sufletului se vedea că cineva este înăuntru; un zîmbet blînd și adînc melancolic. Avea aerul unui sfînt tînăr coborît dintr'o ve-

che icoană, un copil predestinat durerii pe chipul căruia se vede scrisul unor chinuri viitoare.

— „Mă recomand, Mihail Eminescu”.

Așa l-am cunoscut eu”.

În Iunie 1869 Eminescu a plecat iar cu trupa lui Pascali, de data aceasta prin Moldova: Ia Iași, la Cernăuți, la Botoșani.

Aci, Gh. Eminovici reuși să pună mîna pe copilul rătăcitor și fiind convins de bogăția de cunoștințe ce acesta căpătase printr'o vastă lectură, ba poate întrevăzînd în tînărul cu plete romantice o personalitate cu mari posibilități de dezvoltare, făcu toate eforturile și-l opri pe fiul său din viața de vagabondaj, trimițîndu-l peste cîteva luni de zile la studii, la Viena — cu promisiunea că-i va trimite regulat, lunar, banii necesari întreținerii la studii.

„Peregrinările lui prin diferite regiuni ale romînismului l-au pus în măsură să cunoască pe Romîni de pretutîndeni și, paralel cu studiile lui de literatură populară și de texte vechi, l-au ajutat să-și creeze o limbă bogată și mlădioasă”.¹ Insuși Eminescu, mai tîrziu, spune: „Întîmplarea m'a făcut ca, din copilărie încă, să cunosc poporul romînesc din apele Nistrului începînd, în cruciș și'n curmeziș pînă în Tisa și'n Dunăre”.

Care Romîn altul decît Mihail Eminescu, prin urmare, ar fi putut spune mai îndreptățit cuvintele :

*„Dela Nistru pîn' la Tisa
Tôt Romînul plînsu-mi-s'a” ?*

¹ G. Ibrăileanu — Prefață la Mihail Eminescu, *Poezii*. Ed. Cultura Națională, Buc.

La Viena.

Cu această comoară în suflet, în toamna anului 1869, Eminescu plecă la Viena pentru studii universitare. Aci însă se înscrise la facultatea de filosofie numai ca auditor, din cauză că nu poseda bacalaureatul. Aceasta nu-l împiedică să urmeze cu pasiune și unele cursuri de drept, de limbi romanice, de istorie și chiar de medicină. Mai presus de toate însă citea. „În romînește citea mai cu seamă scrierile vechilor cronicari, iar în limba germană operele celor mai însemnați scriitori. Dar el nu se mărginea numai la citirea operelor originale ale scriitorilor germani, ci citea tot felul de cărți traduse din alte literaturi în limba germană și cum Germanii în această privință sunt foarte bogați, Eminescu avea ocazia să cunoască toată literatura străină din traduceri germane. Astfel a citit el mult din literatura indică și persană și cînd avea cu cine, discuta mult asupra acestor literaturi și mai cu seamă asupra principiilor religiei budiste, de care era încîntat și despre care spunea că este cea mai poetică, mai frumoasă și mai profundă religie de pe lume.

Citise și *Ramayana* și *Mahabharata*, apoi *Sakuntala* din literatura indică și frumoasele versuri ale lui Hafis din literatura persană și trebuie să-i fi plăcut foarte mult aceste opere căci foarte adese vorbea despre ele pînă ajungea la *Buddha-Çakhya-Muni* și la *Nirvana*. Această mărturisire ne-o face Teodor Ștefanelli, colegul său de universitate dela Viena.

Absorbit de ideile din cărți, Eminescu nu se prea sinchisea de viața exterioară cu nevoile ei zilnice. Cîteva cafele și fumul de țigară îi țineau loc de hrană zile de-a rîndul și ceia-

ce-l supăra câteodată era întârzierea cu care primea ajutorul bănesc de acasă, pe care, cum punea mâna, îl și cheltuia în cea mai mare parte pe cărți de citit, cafea și tutun.

Primele poezii la „Convorbiri Literare“.

La câteva luni după sosirea sa la Viena, Eminescu trimise la Iași pe adresa revistei *Convorbiri Literare* prima sa poezie pe care o găsea demnă de această revistă cu renume: *Venere și Madonă*, care se și publică la 15 Aprilie 1870.

Și Titu Maiorescu și membrii *Junimii* rămaseră încântați de noul colaborator al *Convorbirilor* și între secretarul acestora, Iacob Negruzzi, și Eminescu se porni îndată o corespondență.

La 17 Iunie, același an, Eminescu trimise o nouă poezie, *Epigonii*, care se și publică în numărul din 15 August 1870 al *Convorbirilor*. În urma acestei poezii, secretarul *Convorbirilor*, avînd ocaziunea a trece prin Viena, se interesă în vara aceluiași an de Eminescu spre a face cunoștință cu el. Urmă apoi poezia *Mortua est*. După publicarea acestor poezii, tînărul care nu terminase în mod oficial nici gimnaziul, vagabondul care cutreerese teritoriile vechii Dacii dealungul și dealatul, sufleurul atîtor trupe de teatru ambulant, studentul neoficial dela Viena, fu socotit de către conducătorul efectiv al *Junimii* dela Iași — criticul cel mai autorizat al *Convorbirilor Literare*, spiritul cel mai de gust și mai cum-pănit al timpului său din România, Titu Maiorescu — ca un poet în toată puterea cuvîntu-

lui, iar în studiul său din 1872, „*Direcția nouă în poezia și proza română*”, Maiorescu îl clasifică îndată după V. Alexandri, poetul pe care Eminescu însuși, în poezia sa *Epigonii*, îl socotea *rege* al poeziei românești.

Serbarea dela Putna.

Dar în mediul studentesc și universitar dela Viena, între studenții români veniți aici din toate ținuturile românești: din România, din Bucovina, Transilvania, Ungaria, Banat și chiar din Macedonia, Eminescu era stăpînit mai cu seamă de *ideea de neam și țară*. În discuțiile aprinse pe care le avea cu colegii, despre limba și trecutul neamului, Eminescu se arăta totdeauna convins și entuziasmat de calitățile poporului român. În sînul societății studenților români din Viena, *România Jună*, al cărei bibliotecar și secretar fu ales Eminescu, acesta desfășură o activitate cu totul deosebită în pregătirea unei mari serbări naționale la Putna (în Bucovina) cu ocazia împlinirii a patru sute de ani dela clădirea mînăstirii unde odihnesc osemintele marelui Voevod Ștefan cel Mare.

Serbarea avu loc la la 15/26 August 1871, după ce mai întîi Eminescu și Slavici (care era președinte al comitetului pentru organizarea serbării) colindară provinciile românești pentru a crea atmosfera prielnică și pentru a obține participarea fruntașilor vieții culturale românești și contribuția bănească necesară. Cu această ocaziune, Eminescu se arată contemporanilor ca cel mai înflăcărat naționalist și patriot.

Eminescu continuă să aibă legături cu revista *Convorbiri Literare*, trimițînd din Viena,

pe lângă alte două poezii, și basmul *Făt-Frumos din lacrimă*, care arată cât de legat era sufletul lui Eminescu de producția poetică populară. Dar ajutorul bănesc, fâgăduit de tatăl său, a început să lipsească dela o vreme și în primăvara anului 1872, după o boală de câteva săptămîni, Eminescu scria la Ipotești că trăește foarte strîmtorat și că fiind în mare lipsă de bani, adesea este nevoit să se împrumute la colegii săi de studii. Acest fapt poate l-a și determinat să vie în vara aceluiași an în țară și anume la Iași unde, în scurtă vreme, reuși să fie bine privit de membrii *Junimii*. În toamna anului 1872 avu ocaziunea să citească în sînul acestei societăți nuvela sa filozofică *Sărmanul Dionis*, care se publică apoi în *Convorbiri Literare* la 1 Decembrie 1872 și 15 Ianuarie 1873.

La Berlin.

După o scurtă trecere prin Botoșani, Eminescu plecă la Berlin, bazat și pe ajutorul bănesc oferit din partea membrilor *Junimii* de către Titu Maiorescu. Aci, se înscrise ca student ordinar în ziua de 18 Decembrie 1872 la Facultatea de Filosofie a Universității regale Friederich Wilhelm, unde urmă pînă în vara anului 1874 cursurile de filozofie și istorie. Ca și la Viena, la Berlin Eminescu avu ocaziunea să-și îmbogățească cultura sa în direcția filozofică și istorică, printr'ocitire fără răgaz și mai ales datorită acelu instrument admirabil care este limba germană și pe care el o poseda din clasele primare. Din această vreme datează încercarea lui Eminescu de a traduce *Critica*

rațiunii pure a lui Kant. Datorită culturii speciale filosofice pe care Eminescu și-a însușit-o la Viena și la Berlin, Titu Maiorescu vedea în el un viitor profesor de filosofie la Universitatea din Iași și i-a și scris în acest sens mai multe scrisori în cursul anului 1874, îndemnându-l să-și dea examenul pentru a obține titlul de doctor în filozofie. Eminescu a răspuns lui Maiorescu, anunțându-l că va da examenul pentru obținerea titlului de doctor la Iena și nu la Berlin, căci acolo nu se cerea un anumit timp de frecventare a cursurilor ca la Berlin, condiție pe care Eminescu n'o îndeplinea.

Funcționar la Iași.

Dar, pentru motive cari au rămas necunoscute, în loc de a merge la Iena, pentru examen, Eminescu se

întoarce la Iași, unde fu numit director al Bibliotecii Centrale, ministru al instrucțiunii publice fiind T. Maiorescu, într'un guvern conservator.

„Sunt fericit că mi-am ales un loc potrivit cu firea mea singuratică și dornică de cercetare. Ferit de grija zilei de mâine, mă voi cuftunda ca un budist în trecut, mai ales în trecutul nostru atît de măreț în fapte și oameni. Pe la mijlocul lui Noembrie mă'ntorc în Germania pentru examene. Călătoria mea va avea de scop înainte de toate depunerea doctoratului”. (Eminescu.)

Fericire trecătoare, fiindcă Eminescu, din cauza unei nenorociri familiare — fratele cel mai mare moare în această vreme, Noembrie 1874, la Berlin — nu putu pleca.

Nevoile vieții îl obligară să-și dubleze munca și paralel cu biblioteca, Eminescu suplini pe profesorul A. D. Xenopol la logică și apoi pe Samson Bodnărescu la limba germană. La 1 Iulie 1875 fu trecut în postul de revizor școlar al județelor Iași și Vaslui, pentru ca în postul de bibliotecar să se poată face loc astfel unui sinecurist poet bucovinean, fără talent, D. Petrino.

Destituit, urmărit și deprimat.

După un an însă, la 1 Iunie 1876, schimbându-se guvernul din care făcea parte Maiorescu¹ Eminescu fu destituit din postul de revizor, sub pretextul că n'ar fi inspectat în modul cerut de lege școlile din Iași. În afară de aceasta, o altă nenorocire veni curînd să amărăscă sufletul lui Eminescu. Succesorul său la Biblioteca Centrală, poet mediocru și invidios, care avea motive de ură împotriva lui Eminescu, căci acesta îi criticase aspru o carte ce publicase, îndemnat de dușmani ai lui Eminescu și Maiorescu, se plînsese autorităților că Eminescu și-ar fi însușit cîteva volume din bibliotecă. La cercetare însă s'a constatat că volumele respective se găseau în bibliotecă. În aceeași vreme Maiorescu era acuzat în Par-

¹ În locul guvernului conservator al lui Catargiu, din care făcuse parte T. Maiorescu, ca ministru al instrucției, venise un guvern liberal cu G. Chițu la instrucție, care destitui pe Eminescu.

lament de către adversarii săi politici că a dat bani din bugetul țării, când era ministru, pentru întreținerea câtorva partizani, între cari era și Eminescu.

Starea sufletească în care se găsea Eminescu în această vreme se poate vedea dintr'o scrisoare în care spune: „Canalia liberală a nimicuit ideile ce mi le făcusem despre viață ! Rămas fără poziție materială asigurată și purtînd lovitura morală ca o rană care nu se mai poate vindeca, voi fi nevoit să reiau toiagul pribegiei, neavînd nici un scop, nici un ideal. De azi sînt om pierdut pentru societate. O singură fericire ar renaște în sufletul meu, dacă aș putea să ascund nedreptatea. Posteritatea nu vreau să afle că am suferit de foame din cauza fraților mei”.

Pe lîngă acestea Eminescu mai suferea de o boală corporală, care îl neliniștea mult și de care nu s'a putut vindeca niciodată, iar la 15 August 1876, avu de suferit și moartea mamei sale.

Așa dar, la vîrsta de 26 de ani și jumătate, Eminescu, cu toată cultura sa — era muritor de foame. Nu e de mirare dacă, la teoriile pesimiste ale lui Schopenhauer asupra vieții, pe cari Eminescu și le însușise prin lecturi îndelungate la Viena și Berlin, adăogîndu-se acum o stare sufletească deprimantă izvorită din proprie convingere și experiență, poetul avea să ajungă la concluzia că viața aceasta pămîntească nu merită să fie trăită și că sforțările omenești făcute cu scopul de a schimba stările hotărîte de soartă sînt zadarnice.

Eminescu și „Junimea“.

Incă din 1872, după cum spune Gh. Panu în *Amintiri dela Junimea din Iași*, Eminescu era cunoscut în cercul Junimiștilor și apreciat, fiind socotit alături de T. Maiorescu, — teoreticianul și șeful *Junimii* — ca cel mai bine pregătit dintre membrii acestei societăți în direcția filosofică. (Se știe că la Viena, după mărturiile lui Ștefanelli și ale lui Slavici, Eminescu citea asiduu pe Platon, Kant, Spinoza, Fichte și pe Schopenhauer.)

De asemenea alături de Maiorescu, Eminescu era socotit ca cel mai bun cititor al *Junimii*. „La *Junimea* erau numai doi cititori cari citeau bine: d. Maiorescu și Eminescu. D. Maiorescu citea frumos, subliniind nuanțele cu acel glas plăcut, care a făcut totdeauna farmecul conferințelor sale. Iar Eminescu puneă acea melancolie adîncă în glas, care ridică valoarea, chiar mediocră, a lucrării pe care o citea”.¹

Ceiace îl lega pe Eminescu de societatea *Junimea* nu era numai faptul că publicase la *Convorbiri* și că era apreciat de membrii acestei societăți, ci mai presus de toate preocuparea constantă ce manifestau mulți dintre membrii acestei societăți de elită pentru trecutul neamului nostru și pentru desvoltarea și îndrumarea ce trebuie să se dea instituțiilor noastre sociale, culturale și politice în modul cel mai potrivit cu acest trecut și cu firea poporului român.

În afară de aceasta, critica ce au îndreptat

¹ Gh. Panu, *Amintiri...* (Bibl. școlară No. 2, p. 24).

membrii acestei societăți împotriva imitației servile a instituțiilor apusene este ideea pe care Eminescu o aprobă încă de pe cînd era la Berlin, precum se vede dintr'o scrisoare adresată de acolo lui Maiorescu, în 1874.

În cadrul conferințelor publice organizate de *Junimea* în fiecare an, Eminescu avu prilejul să-și arate și părerile sale politice, economice și sociale, în cuvîntarea sa ținută în ziua de 14 Martie 1876, pe vremea cînd era încă revizor școlar, sub titlul *Influența austriacă asupra Romînilor din principate*, publicată în *Convorbiri* la 1 August 1876.

Aruncînd o privire generală asupra trecutului țărilor romîne, Eminescu constată că atîta vreme cît am avut monarhi stabili în scaunul domnesc și cu domnie lungă: Alexandru cel bun, Ștefan cel mare, Mircea cel bătrîn, clasele sociale în luptă se armonizau prin autoritatea acestor domnitori, iar națiunea era asigurată. Alegerea domnilor însă a dus și la pierderea autorității acestora și la nimicirea claselor pozitive, naționale: boerii, răzășii și breslele.

Peste aceste clase pozitive, naționale, au venit străinii, iar prin imitarea apusului, prin împrumutul formelor străine, am ajuns o țară cosmopolită, cu o pătură conducătoare în genere de proveniență străină și ale cărei rînduri se îngroșau prin năvala tuturor celor ce părăseau clasele pozitive și deci munca, devenind funcționari și trăind din bugetul statului.

O singură clasă pozitivă, națională, a rămas neatinsă de elementul străin și care n'a părăsit munca productivă: este clasa țărănească.

Paralel cu această activitate, Eminescu alcătui cîteva poezii: *Impărat și proletar*, *Me-*

lancolie, Crăiasa din povești, Lacul, Dorința, Călin și Strigoii, cari s'au publicat toate în *Convorbiri* și în care poetul realizează un deosebit progres în limbă și în versificație — pe lângă o mare adîncime de sentiment.

Eminescu și Creangă.

Dintre oamenii Iașilor și membri ai *Junimii*, Eminescu avea strînse legături sufletești cu Creangă, de care era nedespărțit atît la ședințele săptămînale ale *Junimii* cît și în orele de răgaz pe cari le petreceau împreună, fie la Creangă în bojdeuca din str. Țicău, fie în vreo crîsmă dela marginea orașului, unde acești doi mari admiratori ai poporului român erau mai aproape de el.

Eminescu vedea în Creangă însuși geniul nostru popular pe care-l cultiva și-l admira, iar Creangă avea convingerea că în Eminescu sălășluia un suflet de nepătruns, mîhnit, îndurerat, mare iubitor al poporului român și căruia cu dragoste deplină îi oferea o consolare prin risipa humorului de care sufletul său era înzestrat.

Gazetar.

La cîteva luni după destituirea sa din postul de revizor școlar, Eminescu găsi o ocupațiune la gazeta *Curierul de Iași*, ca singur redactor al acestei foi care avea un caracter de foae informativă oficială și judiciară. Acî a publicat cîteva articole cu caracter economic și național, dintre cari sunt de amintit: *Grigore Ghica Voevod* și *Răpirea Bucovinei* și două nuvele: *Cezara* și *La aniversare*. Dar caracterul demn și mîndru al

poetului fu cauza unui conflict cu patronul gazetei, în urma căruia Eminescu fu nevoit să se retragă.

La București.

Partidul conservator, alcătuit în mare parte din marii boeri și din sînul căruia făceau parte cei mai mulți membri ai soc. *Junimea* din Iași, avea ca organ de publicitate la București ziarul *Timpul*.

În toamna anului 1877, Eminescu fu chemat de cunoscuții săi la redacția ziarului *Timpul*, unde în curînd ajunse redactor șef. Pentru această activitate, Eminescu n'avea nevoie de o pregătire nouă. Cu conservatorii junimiști era înrudit prin ideile sale politice și sociale, expuse la Iași în *Influența austriacă* și în discuțiile săptămînale la *Junimea*. Impotriva partidului liberal, care era la guvern în această vreme și care a continuat să stea la cîrmă 12 ani în șir, Eminescu avea și motive personale de adversitate pentru faptul destituirii sale din postul de revizor școlar și pentru urmărirea pătimașă și nedreaptă prin justiție.

În afară de aceasta însă Eminescu avea convingerea că „pe spatele nefericitului popor românesc, apatic de suferințe și amețit de fraze, se formează un popor nou de venetici, de-o naționalitate nehotărîtă încă, o nouă rasă americană, în ochii căreia vechiul popor al lui Mircea Basarab dispăre. Promotorul acestui americanism e partidul roșu”.

idelle politice. În ziarul *Timpul* Eminescu a dus o luptă intensă pentru susținerea ideilor sale politice care se pot rezuma astfel: Poporul românesc este unul și acelaș

în toate țările locuite de Romîni — formînd o rasă unitară, cu un foarte pronunțat caracter *dacic*. Caracterul acesta primitiv s'a păstrat mai ales în sînul populațiunii rurale. Elementele streine, care s'au strecurat în decursul vremii în clasele orășenești, prin preponderența lor în conducerea de stat amenință să denatureze caracterul național al statului romînesc. Eminescu socotea că „chestiunea de căpetenie pentru istoria și continuitatea de dezvoltare a acestei țări este ca elementul romînesc să rămîie cel determinant”. El cere un stat național, iar nu unul cosmopolit, așa cum îi acuza pe liberali că urmăresc să creeze. Despre țărănime credea că „aceasta este într'o țară clasa cea mai pozitivă din toate, cea mai conservatoare în limbă, port, obiceiuri, purtătorul istoriei unui popor, nația în înțelesul cel mai adevărat al cuvîntului”. Eminescu își susținea aceste idei în articole polemice, cari mergeu cîteodată pînă la violență. N'a fost menajat de adversarii săi, dar nici el nu i-a cruțat. Atît de stăpînit era de aceste idei, încît le vedem înfățișate și în poeziile sale din această vreme, cele cu caracter satiric: *Doina* și *Satira III-a*. Se poate spune că Eminescu era pătruns de un adevărat fanatism național și patriotic.

P o e z i a . Paralel cu activitatea gazetărească, o activitate de luptă, Eminescu a desfășurat la București cea mai bogată muncă artistică în versuri. Acum atinse el perfecțiunea în versificație. Teme tratate în mod imperfect pe cînd era la Viena, sau la Berlin, ori în pribegiile sale în țară, planuri

de abia schițate, primeau acum forma lor definitivă și idei înalte ori sentimente profunde îmbrăcau acum haina armonioasă și muzicală a versurilor în poezii ca: *Singurătate, Rugăciunea unui Dac, Sonete, Scrisoarea I, II, III și a IV-a, Doină, Luceafărul, Pe lângă plopii fără soț, Mai am un singur dor*, etc. În ele Eminescu cînta natura, iubirea, durerea profundă a inimii sale, trecutul și sentimentul nimicniciei omului în fața eternității și a infinitului.

După compunerea lor Eminescu nu se interesa de soarta poeziilor sale. „Cînd venea în mijlocul nostru cu naivitatea sa ca de copil și ne aducea ultima poezie ce o făcuse, o refăcuse, o rafinase, căutînd mereu o formă mai perfectă, o citea parcă ar fi fost o lucrare străină de el. Niciodată nu s'ar fi gîndit măcar să o publice: publicarea îi era indiferentă, unul sau altul din noi trebuia să-i ia manuscrisul din mîină și să-l dea la *Convorbiri Literare*”. (Măiorescu.)

B o a l a .

Dar Eminescu a dus la București o viață de mizerie. Caragiale, care l-a cunoscut și a lucrat cu el, zice :

„Trebue să spun odată că poetul de care e vorba a trăit material rău; sărăcia lui nu este o legendă: a fost o nenorocită realitate și ea îl afecta foarte. De foame nu pierdea, ce-i drept; dar suferea amar de sărăcie”.

Munca încordată, fără răgaz, la redacție, viața sa de lipsuri și de multe ori necumpătată au înrăutățit boala lui mai veche și Eminescu ajunsese cu totul obosit și deprimat. În această stare fizică și morală, Eminescu plecă în Iunie 1883 la Iași, unde avea să reprezinte

gazeta *Timpul* la serbarea ce avea să aibă loc pentru desvelirea statuei lui Ștefan cel Mare. Acolo, într'un cerc de prieteni la *Junimea*, citi el cunoscuta poezie *Doina*, care se și publică în *Convorbiri* la 1 Iulie acelaș an. Dar la 28 Iunie, după întoarcerea sa la București, Eminescu înnebuni. În primele zile ale lunii următoare, *Timpul* anunța cititorilor săi: „Unul dintre colaboratorii acestei foi d. Mihail Eminescu, a încetat de a mai lua parte în redacțiune, atins fiind în mod subit de o gravă boală”.

Prietenii și cunoscuții îi săriră în ajutor pentru căutarea sănătății. La sfârșitul anului 1883 și începutul anului 1884, T. Maiorescu îngriji să apară un volum — cel dintîi — cu poeziile lui Eminescu, publicate pînă atunci în *Convorbiri* (și cu alte cîteva cari pînă la această dată, deși erau terminate și aveau o formă definitivă, nu fuseseră publicate nicăeri).

Dela deslănțuirea cumplitei boale, Eminescu a trăit într'o continuă întunecare a minții, cu foarte scurte reveniri, în care timp poetul era îndurerat profund de trista soartă ce i-a hărăzit viața. Revenit în societate, Eminescu părea numai umbra celui ce a fost. Cîteva ocupațiuni oficiale ce a mai avut n'au fost îndeplinite cu conștiința de mai înainte. Și pe măsură ce geniul său creștea în conștiința publicului, soarele minții lui Eminescu apunea într'un asfințit însîngerat.

In ziua de 15 Iunie
M o a r t e a. 1889, Eminescu își dă-
 du obștescul sfîrșit în
 casa de sănătate a doctorului Șutu din Bucu-

rești și fu înmormântat la cimitirul Bellu.

La mormântul lui s'a ridicat un modest monument, umbrit de teiul cel sfânt pe care atîta l-a cîntat nemuritorul poet. S'a împlinit astfel ultima lui dorință:

*Reverse dulci scînteii
A tot știutoarea,
Deasupra-mi crengi de tei
Să-și scuture floarea.*

V E R S U R I

Ce te legeni.....

Ce te legeni, codrule,
Fără ploae, fără vînt,
Cu crengile la pămînt?
— De ce nu m'ași legăna,
Dacă trece vremea mea!
Ziua scade, noaptea crește
Și frunzișul mi-l rărește.
Bate vîntul frunza'n dungă,
Cîntăreții mi-i alungă;
Bate vîntul dintr'o parte —
Iarna-i ici, vara-i departe.
Și de ce să nu mă plec,
Dacă paserile trec,
Peste vîrf de rămurele
Trec în stoluri rîndunele,
Ducînd gîndurile mele
Și norocul meu cu ele.
Și se duc pe rînd, pe rînd
Zarea lumii 'ntunecînd
Și se duc ca clipele
Scuturînd aripele

Și mă lasă pustiit,
Vestejit și amorțit
Și cu doru-mi singurel,
De mă 'ngîn numai cu el!

Revedere

— Codrule, codruțule,
Ce mai faci, drăguțule,
Că de cînd nu ne-am văzut,
Multă vreme au trecut,
Și de cînd m'am depărtat,
Multă lume am umblat.

— Ia eu fac ce fac de mult,
Iarna viscolu-l ascult,
Crengile-mi rupîndu-le,
Apele-astupîndu-le,
Troienind cărările
Și gonind cîntările;
Și mai fac ce fac de mult,
Vara doina mi-o ascult
Pe cărare spre isvor
Ce le-am dat-o tuturor,
Umplîndu-și cofeele
Mi-o cîntă femeile.

— Codrule cu rîuri line,
Vreme trece, vreme vine:
Tu din tînăr precum ești,
Tot mereu întinerești .

— Ce mi-i vremea, cînd de veacuri
Stele-mi scîntee pe lacuri,
Că de-i vremea rea sau bună,
Vîntu-mi bate, frunza-mi sună;
Și de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.
Numai omu-i schimbător,
Pe pămînt rătăcitor,
Iar noi locului ne ținem,
Cum am fost, așa rămînem:
Marea și cu rîurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna și cu soarele,
Codrul cu isvoarele.

O rămîi

„O rămîi, rămîi la mine!
Te iubesc atît de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu ştiu să le-ascult;

„In al umbrei întuneric
Te asemăn unui prinţ,
Ce se uit' adînc în ape
Cu ochi negri şi cumiņi;

„Şi prin vuetul de valuri,
Prin mişcarea naltei ierbi
Eu te fac s'auzi în taină
Mersul cîrdului de cerbi;

„Eu te văd răpit de farmec
Cum îngîni cu glas domol,
In a apei strălucire
Intinzînd piciorul gol,

„Şi privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri”.

Astfel zise lin pădurea,
Bolți asupra-mi clătînînd;
Șueram l'a ei chemare
Și-am ieșit în cîmp rîzînd.

Astăzi chiar de m'ași întoarce
A 'nțelege n'o mai pot...
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

Somnoroase păsărele

Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurele —
Noapte bună!

Doar isvoarele suspină,
Pe când codrul negru tace;
Dorm și florile'n grădină —
Dormi în pace!

Trece lebăda pe ape
Intre trestii să se culce —
Fie-ți îngerii aproape,
Somnul dulce!

Peste-a nopții feerie
Se ridică mîndra lună,
Totu-i vis și armonie —
Noapte bună!

Peste vîrfuri

Peste vîrfuri trece lună,
Codru-și bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună

Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemîngîiet
Indulcind cu dor de moarte.

De ce taci, cînd fermecată
Inima-mi spre tine 'ntorn?
Mai suna-vei, dulce corn,
Pentru mine vre odată?

Doină

Dela Nistru pân' la Tisa
Tot Romînul plînsu-mi-s'a
Că nu mai poate străbate,
De-atîta străinătate.
Din Hotin și pîn' la Mare
Vin Muscalii de-a călare,
Dela Mare la Hotin
Mereu calea ne-o așin.
Din Boian la Vatra Dornii
Au umplut omida cornii
Și străinul te tot paște,
De nu te mai poți cunoaște.
Sus la munte, jos pe vale
Și-au făcut dușmanii cale;
Din Sătmar până 'n Săcele
Numai vaduri ca acele.
Vai de biet Romîn săracul,
Indărăt tot dă ca racul,
Nici îi merge, nici se 'ndeamnă,
Nici îi este toamna toamnă,
Nici e vară vara lui
Și-i străin în țara lui.

Dela Turnu 'n Dorohoi
Curg dușmanii în puhoi
Și s'așează pe la noi;
Și cum vin cu drum de fier,
Toate cîntecele pier,
Sboară paserile toate
De neagra străinătate,
Numai umbra spinului
La ușa creștinului.
Iși desbracă țara sînul,
Codrul — frate cu Românul —
De săcure se tot pleacă
Și isvoarele îi seacă —
Sărac în țară săracă.

Cine-au îndrăgit străinii
Mînca-i-ar inima cîinii,
Mînca-i-ar casa pustia
Și neamul nemernicia.

Ștefane, Măria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,
Las' Arhimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija Sfinților
In seama părinților,
Clopotele să le tragă
Ziua întreagă, noaptea 'ntreagă,
Doar s'a îndura Dumnezeu
Ca să-ți mîntui neamul tău!

Tu te 'nalță din mormînt
Să te-aud din corn sunînd
Și Moldova adunînd.
De-i suna din corn odată
Ai s'aduni Moldova toată,
De-i suna de două ori
Iți vin codri 'n ajutor,
De-i suna a treia oară
Toți dușmanii or să piară
Din hotară în hotară, —
Indrăgi-i-ar ciorile
Și spînzurătorile!

Sonete

I

Veneția

S'a stins viața falnicei Veneții —
N'auzi cîntări, nu vezi lumini de baluri;
Pe scări de marmură, prin vechi portaluri
Pătrunde luna, înălbînd părății.

Okeanos se plînge pe canaluri...
El numa 'n veci e 'n floarea tinereții, --
Miresei dulci i-ar da suflarea vieții,
Isbește 'n ziduri vechi, sunînd din valuri.

Ca 'n țintirim tăcere e 'n cetate.
Preot rămas din a vechimii zile,
San Marc sinistru miezul nopții bate;

Cu glas adînc, cu graiul de Sibile
Rostește lin în clipe cadentate:
„Nu 'nvie morții — e 'n zadar, copile!”

II

Trecut-au anii....

Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri
Și niciodată n'or să vie iară,
Căci nu mă 'ncântă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri,

Ce fruntea-mi de copil o 'nseninară,
Abia 'nțelese, pline de 'nțelesuri, —
Cu-a tale umbre azi în van mă 'mpresuri,
O, ceas al tainei, asfințit de sară.

Să smulg un sunet din trecutul vieții,
Să fac, o suflet, ca din nou să tremuri,
Cu mâna mea în van pe liră lunec;

Pierdut e totu 'n zarea tinereții
Și mută-i gura dulce-a altor vremuri,
Iar timpul crește 'n urma mea... mă'ntunec!

III

Ori cîte stele.....

Ori cîte stele ard în înălțime,
Ori cîte unde-aruncă 'n față-i marea,
Cu-a lor lumină și cu scînteierea
Ce-or fi 'nsemnînd, ce vor — nu știe nime.
Deci cum voești, tu poți urma cărarea,
Fii bun și mare, ori pătat de crime:
Acelaș praf, aceiaș adîncime!
Iar moștenirea ta și-a tot: Uitarea!

Parcă mă văd murind: în umbra porții
Așteaptă cei ce vor să mă îngroape,
Aud cîntări și văd lumini de torții.

O, umbră dulce, vino mai aproape —
Să simt plutind deasupra-mi geniul morții
Cu aripi negre, umede pleoape.

Dintre sute de catarge

Dintre sute de catarge
Care lasă malurile,
Cîte oare le vor sparge
Vînturile, valurile?

Dintre paseri călătoare
Ce străbat pămînturile,
Cîte-o să le 'nnece oare
Valurile, vînturile?

De-i goni fie norocul,
Fie idealurile,
Te urmează în tot locul
Vînturile, valurile!

Ne'nțeleș rămîne gîndul
Ce-ți străbate cînturile:
Sboară vecinic, îngînîndu-l
Valurile, vînturile!

La steaua....

La steaua care-a răsărit
E-o cale-atît de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.

Poate demult s'a stîns în drum
In depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Incet pe cer se sue:
Era pe cînd nu s'a zărit,
Azi o vedem, și nu e.

Singurătate

Cu perdelele lăsate
Șed la masa mea de brad,
Focul pîlpîe în sobă,
Iară eu pe gînduri cad.

Stoluri, stoluri trec prin minte
Dulci iluzii. Amintiri
Țîrîesc încet ca grieri
Printre negre, vechi zidiri,

Sau cad grele, mîngîioase
Și se sfarmă 'n suflet trist,
Cum în picuri cade ceara
La picioarele lui Crist.

În odae prin unghere
S'a țesut painjenis,
Și prin cărțile în vravuri
Umblă șoarecii furiș.

În această dulce pace
Imi ridic privirea 'n pod
Și ascult cum învălișul
De la cărți ei mi le rod.

Ah! de câte ori voit-am
Ca să spînzur lira 'n cui
Și un capăt poeziei
Și pustiului să pui;

Dar atuncea grieri, șoareci
Cu ușor-măruntul mers,
Readuc melancolia-mi,
Iară ea se face vers.

Melancolie

Părea că printre nouri s'a fost deschis o
poartă,
Prin care trece albă regina nopții moartă.
O dormi, o dormi în pace printre făclii o
mie

Și în mormînt albastru și 'n pînze argintie,
In mausoleu-ți mîndru, al cerurilor arc,
Tu adorat și dulce al nopților monarc! --
Bogată în întinderi stă lumea 'n promo-
roacă,
Ce sate și cîmpie c'un luciul vâl îmbracă;

Văzduhul scînteiază, și ca unse cu var
Lucesc zidiri, ruine pe cîmpul solitar.
Și țintirimul singur cu strîmbe cruci ve-
ghează,
O cucuvae sură pe una se așează,

Clopotnița trosnește, în stîlpi isbește toaca,
Și străveziul demon, prin aer cînd să treacă,
Atinge 'ncet arama cu zimți-aripei sale,
De-auzi din ea un vaer, un aiurit de jale.

Biserica 'n ruină
Stă cuvioasă, tristă, pustie și bătrînă,
Și prin ferestre sparte, prin uși țiue
vîntul —
Se pare că vrăjește și că-i auzi cuvîntul.

Năuntrul ei pe stîlpi-i, păreți, iconostas
Abia conture triste și umbre au rămas;
Drept preot toarce-un grier un gînd fin și
obscur,
Drept dascăl toacă cariul sub învechitul
mur.

.

Credința zugrăvește icoanele 'n biserici,
Și 'n sufletu-mi pusese poveștile-i feerici,
Dar de-ale vieții valuri, de al furtunei pas
Abia conture triste și umbre-au mai rămas.

În van mai caut lumea-mi în obositul crier,
Căci răgușit, tomnatic vrăjește trist un
grier;
Pe inima-mi pustie zădarnic mîna-mi țiiu,
Ea bate ca și cariul încet într'un sicriu.

Și cînd gîndesc la viața-mi, îmi pare că ea
cură
Încet repovestită de o străină gură,
Ca și cînd n'ar fi viața-mi, ca și cînd n'ași
fi fost.
Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost,

De-mi țin la el urechea — și rîd de cîte-
ascult
Ca de dureri străine?... Parc'am murit de
mult.

Mai am un singur dor

Mai am un singur dor:
In liniştea sării
Să mă lăsaţi să mor
La marginea mării ;
Să-mi fie somnul lin
Şi codrul aproape,
Pe 'ntinsele ape
Să am un cer senin.
Nu-mi trebuie flamuri,
Nu voiu sicriu bogat,
Ci-mi împletiţi un pat
Din tinere ramuri.

Si nime 'n urma mea
Nu-mi plîngă la creştet ;
Doar toamna glas să dea
Frunzişului veşted.
Pe cînd cu sgomot cad
Isvoarele 'ntr'una,
Alunece luna
Prin vîrfuri lungi de brad ;

* Pătrunză talanga
Al sării rece vînt ;
Deasupra-mi teiul sfînt
Să-și scuture creanga.

Cum n'oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M'or troieni cu drag
Aduceri aminte.
Luceferi, ce răsar
Din umbră de cetini,
Fiindu-mi prietini,
O să-mi zîmbească iar.
Va geme de patimi
Al mării aspru cînt...
Ci eu voiu fi pămînt
In singurătate-mi.

Varianta aceleiași poezii

Nu voi mormînt bogat,
Cîntare și flamuri,
Ci-mi împlețiți un pat
Din tinere ramuri.
Și nime 'n urma mea
Nu-mi plîngă la creștet ;
Frunzișului veșted
Doar vîntul glas să-i dea.
In liniștea sării
Să mă 'ngropați, pe cînd
Trec stoluri sburînd
La marginea mării.

Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape.
Lucească cer senin
Eternelor ape,
Care din văi adînci
Se 'nalță la maluri, —
Cu brațe de valuri
S'ar atîrna de stînci, —

Și murmură 'ntr'una
Cînd spumegînd recad.
Iar pe păduri de brad
Alunece luna.

Reverse dulci scînteii
A tot știutoarea,
De-asupra-mi crengi de tei
Să-și scuture floarea.
Ne mai fiind pribeag
De-atunci înainte,
Aduceri aminte
M'or coperi cu drag,
Și stinsele patimi
Le-or troieni căzînd,
Uitarea întinzînd
Pe singurătate-mi.

Altă variantă

De-oi adormi curînd
In noaptea uitării,
Să mă duceți tăcînd
La marginea mării.

Nu voiu sicriu bogat
Făclie și flamuri.
Ci-mi împlețiți un pat
Din tinere ramuri.

Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Luceasc' un cer senin
Pe-adîncile ape,

Care 'n dureri adînci
Se 'nalță la maluri;
S'ar atîrna de stînci
Cu brațe de valuri, —

Se 'nalță, dar recad
Și murmură 'ntr'una,
Cînd pe păduri de brad
Alunecă luna.

Și nime 'n urma mea
Nu-mi plîngă la creștet,
Doar moartea glas să dea
Frunzișului veșted.

Să treacă lin prin vînt
A tot știutoarea,
De-asupra-mi teiul sfînt
Să-și scuture floarea.

Cum n'oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M'or troieni cu drag,
Aduceri aminte,

Ce n'or ști că privesc
O lume de patimi,
Pe cînd liane cresc
Pe singurătate-mi.

Altă variantă

Iar cînd voi fi pămînt,
In liniştea sării,
Săpaţi-mi un mormînt
La marginea mării.

Nu voi sicriu bogat,
Podoabe şi flamuri,
Ci-mi împletiţi un pat
Din veştede ramuri.

Să-mi fie somnul lin
Şi codrul aproape,
Să am un cer senin
Pe-adîncile ape.

S'aud cum blînde cad
Isvoarele 'ntr'una,
Pe vîrfuri lungi de brad
Alunece luna.

S'aud pe valuri vînt,
Din munte talanga,
De-asupra-mi teiul sfînt
Să-şi scuture creanga.

Și cum n'oi suferi
De-atuncea 'nainte,
Cu flori m'or troieni
Aduceri aminte.

Și cum va înceta
Al inimii sbucium,
Ce dulce-mi va suna
Cîntarea de bucium!

Vor arde 'n preajma mea
Luminile în dealuri,
Isbind s'or frămînta
Eternele valuri.

Și nime 'n urma mea
Nu-mi plîngă la creștet,
Ci codrul vînt să dea
Frunzișului veșted.

Luceferii de foc
Privi-or din cetini
Mormînt făr' de noroc
Și fără prietini.

PROZĀ

Făt-Frumos din lacrimă

Poveste

În vremea veche, pe cînd Dumnezeu călca încă cu picioarele sale sfinte pietroasele pustii ale pămîntului, — în vremea veche trăia un împărat întunecat și gînditor ca miază-noaptea și avea o împărăteasă tînără și zîmbitoare ca miezul luminos al zilei.

Cinci-zeci de ani de cînd împăratul purta război cu un vecin al lui. Murise vecinul și lăsase de moștenire fiilor și nepoților ura și vrajba de sînge. Cinci-zeci de ani, și numai împăratul trăia singur, ca un leu îmbătrînit, slăbit de lupte și suferințe, — împărat ce în viața lui nu rîsese nici odată, care nu zîmbea nici la cîntecul nevinovat al copilului, nici la surîsul plin de amor al soției lui tinere, nici la poveștile bătrîne și glumețe a ostașilor înălbiți în bătălie și nevoi. Se simțea slab, se simțea murind și n'avea cui să lese moștenirea urei lui. Trist se scula din patul împărătesc, —

trist mergea în războiu cu inima neîmblînzită, — și împărăteasa rămasă singură plîngea cu lacrimi de văduvie singurătatea ei.

Sculată din patul ei, ea se arunca pe treptele de piatră a unei bolte în zid, în care veghea, deasupra unei candelă fumegînde, icoana îmbrăcată în argint a mamei durerilor. Induplecată de rugăciunile împărătesei îngenunchiate, pleoapele icoanei reci se umeziră și o lacrimă curse din ochiul cel negru al mamei lui Dumnezeu. Impărăteasa se ridică în toată mareața ei statură, atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse în adîncul sufletului său.

Trecu o lună, trecură două, trecură nouă și împărăteasa făcu un fecior alb ca spuma laptelui, cu părul bălai ca razele lunii. Impăratul surîse, soarele surîse și el în înfocata lui împărăție, chiar stătu pe loc, încît trei zile n'a fost noapte, ci numai senin și veselie, vinul curgea din butii sparte și chiotele despicau bolta cerului.

Și-i pușe mama numele: Făt-Frumos din lacrimă.

Și crescă și se făcu mare ca brazii codrilor. Creștea într'o lună cît alții într'un an.

Cînd era destul de mare, pușe să-i facă un buzdugan de fier, îl aruncă în sus de

despică bolta cerului, îl prinse pe degetul cel mic și buzduganul se rupse în două. Atunci puse să-i facă altul mai greu — îl aruncă în sus aproape de palatul de nori al lunii; căzînd din nori nu se rupse de degetul voinicului.

Atunci Făt-Frumos își luă ziua bună de la părinți, ca să se ducă, să se bată el singur cu oștile împăratului ce-l dușmănea pe tată-său. Puse pe trupul său împărătesc haine de păstor, cămeșă de borangic, țeșută în lacrimile mamei sale, mîndră pălărie cu flori, cu cordele și cu mărgelile rupte dela gîturile fetelor de împărați, își puse în brîul verde un fluer de doine și altul de hore, și cînd era soarele de două sulițe pe cer, a plecat în lumea largă și'n toiul lui voinic.

Pe drum horea și doinea, iar buzduganul și-l arunca să spintece nourii de cădea departe tot cale de-o zi. Văile și munții se uimeau auzindu-i cîntecele, apele își ridicau valurile mai sus ca să-l asculte, izvoarele își tulburau adîncul, ca să-și asvîrle afară undele lor, pentru ca fie-care din unde să-l audă, fie-care din ele să poată cînta ca dînsul cînd vor șopti văilor și florilor.

Rîurile se ciorăiau mai jos de brîele melancolicelor stînce, învățau de la păstorul împărat doina iubirilor, iar vulturii ce stau amuțiți pe creștetele seci și sure ale stînci-

lor nalte învățau de la el țipetul cel plîns al jelei.

Stăteau toate uimite pe cînd trecea păstorășul împărat, doinind și horind; ochii cei negri ai fetelor se împleau de lacrimi de dor; și'n piepturile păstorilor tineri, răzimați c'un cot de-o stîncă și c'o mîna pe bîta, încolțea un dor mai adînc, mai întunecos, mai mare, — dorul voiniciei!

Toate stăteau în loc, numai Făt-Frumos mergea mereu, urmărind cu cîntecul dorul inimii lui, și cu ochii buzduganul, ce sclipea prin nouri și prin aer ca un vultur de oțel, ca o stea năzdrăvană.

Cînd era 'nspre sara zilei a treia, buzduganul căzînd se izbi de o poartă de aramă și făcu un vuet puternic și lung. Poarta era sfărămată și voinicul intră. Luna răsărise dintre munți și se oglindea într'un lac mare și limpede, ca seninul cerului. În fundul lui, se vedea sclipind, de limpede ce era, un nisip de aur; iar în mijlocul lui, pe o insulă de smarand, încunjurat de un crîng de arbori verzi și stufoși, se ridica un mîndru palat de o marmură ca laptele, lucie și albă, — atît de lucie, în cît în ziduri resfrîngea ca 'ntr'o oglindă de argint: duminică și luncă, lac și țermuri. O luntre aurită veghea pe undele limpezi ale lacului, lîngă poartă; și'n aerul cel curat al sărei tremurau din palat cîntece mîndre și senine. Făt-Frumos se sui în luntre și vîs-

lind, ajunse pînă la scările de marmură ale palatului. Pătruns acolo, el văzu în boltele scărilor candelabre cu sute de brațe, și'n fie-care braț ardea cîte o stea de foc. Pătrunse în sală. Sala era naltă, susținută de stîlpi și de arcuri, toate de aur, iar în mijlocul ei stătea o mîndră masă, acoperită cu alb, tálgeretele toate, sápate din cîte un singur mǎrgáritar mare; — iar boierii ce ședeau la masă, în haine aurite, pe scaune de catifea roșie, erau frumoși ca zilele tinereții și voioși ca horele. Dar mai ales unul din ei, cu fruntea într'un cerc de aur, bătut cu diamante, și cu hainele strălucite, era frumos ca luna unei nopți de vară. Dar mai mîndru era Făt-Frumos.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos! — zise împăratul; am auzit de tine, da de văzut nu te-am văzut.

— Bine te-am găsit, împărate, deși mă tem că nu te-oi lăsa cu bine, pentru că am venit să ne luptăm greu, că destul ai viclenit asupra tatălui meu.

— Ba n'am viclenit asupra tatălui tău, ci totdeauna m'am luptat în luptă dreaptă. Dar cu tine nu m'oi bate. Ci mai bine oi spune lăutarilor să zică și cuparilor să împle cupele cu vin și-om lega frăție de cruce pe cît om fi și-om trăi.

Și se sărutară feciorii de 'mpărați în urările boierilor, și băură și se sfătuiră.

Zise împăratul lui Făt-Frumos: — De cine 'n lume te temi tu mai mult?

— De nime 'n lumea asta, afară de Dumnezeu. Dar tu?

— Eu iar de nime, afară numai de Dumnezeu și de mama pădurilor. O babă bătrână și urâtă, care îmblă prin împărăția mea de mînă cu furtuna. Pe unde trece ea, fața pămîntului se usucă, satele se risipesc, târgurile cad năruite. Mers-am eu asupra ei cu bătălie, dar n'am isprăvit nimica. Ca să nu-mi prăpădească toată împărăția, am fost silit să stau la învoială cu ea și să-i dau ca bir tot al zecelea din copiii supușilor mei. Și azi vine ca să-și iee birul.

Cînd sună miază-noaptea, fețele mesenilor se posomorîră; căci pe miază-noapte călare, cu aripi vîntoase, cu fața sbîrcită ca o stîncă buhavă și scobită de părae, c'o pădure'n loc de păr, urla prin aerul cernit mama pădurilor cea nebună. Ochii ei două nopți turburi, gura ei un hău căscat, dinții ei șiruri de pietre de mări.

Cum venea vuind, Făt-Frumos o apucă de mijloc și o trînti cu toată puterea într'o piuă mare de piatră: peste piuă prăvăli o bucată de stîncă, pe care-o legă din toate părțile cu șapte lanțuri de fier. Înăuntru baba șuera și se smulgea ca vîntul închis — dar nu-i folosea nimica.

Veni iar la ospăț. Cînd, ...prin bolțile ferestrelor, la lumina lunii, văzură două dea-

luri lungi de apă. Ce era? Mama pădurilor, neputînd să iasă, trecea peste apă cu piuă cu tot și-i brăzda fața în dealuri. Și fugea mereu, o stîncă de piatră îndrăcită, rupîndu-și cale prin păduri, brăzdînd pămîntul cu dîră lungă, până ce se făcu nevăzută în depărtarea nopții.

Făt-Frumos ospătă ce ospătă, dar apoi, luîndu-și buzduganul de-a umăr, merse mereu pe dîra de piuă, până ce ajunsese lîng'o casă frumoasă, albă, care steclea la lumina lunii în mijlocul unei grădini de flori. Florile erau în straturi verzi și luminau albastre, roșii-închise și albe, iar printre ele roiau fluturi ușori, ca sclipitoare stele de aur. Miros, lumină și un cîntec nesfîrșit, încet, dulce, ieșind din roirea fluturilor și a albinelor, îmbătau grădina și casa. Lîngă prispă steteau două butii cu apă, — iar pe prispă torcea o fată frumoasă. Haina ei albă și lungă părea un nor de raze și umbre, iar părul ei de aur era împletit în cozi lăsate pe spate, pe cînd o cunună de mărgăritărele era așezată pe fruntea ei netedă. Luminată de razele lunii, ea părea muiată într'un aer de aur. Degetele ei ca din ceară albă torceau dintr'o furcă de aur și dintr'un fuior de o lînă ca argintul, torceau un fir de o mătasă albă, subțire, strălucită, ce semăna mai mult a o vie rază de lună ce cutreera aerul, decît a fir de tort.

La zgomotul ușor al pașilor lui Făt-Frumos, fata-și ridică ochii albaștri ca undele lacului.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea cu ochi limpezi și pe jumătate închiși — cât e de mult de când te-am visat. — Pe când degetele mele torceau un fir — gândurile mele torceau un vis, un vis frumos, în care eu mă iubeam cu tine; Făt-Frumos, din fuior de argint torceam și eram să-ți Țes o haină urzită în descîntece, bătută'n fericire; s'o porți, să te iubești cu mine. Din tortul meu Ți-aș face o haină, din zilele mele o vieață plină de dezmerdări.

Astfel cum privea umilită la el, fusul îi scăpă din mîină, și furca căzu alături cu ea. Ea se sculă — și, ca rușinată de cele ce zisese, mîinile ei spînzurau în jos ca la un copil vinovat și ochii ei cei mari se plecară. El se apropie de ea și-i șopti: „Ce frumoasă ești tu, ce dragă-mi ești! A cui ești tu, fata mea?”

— A mamei pădurilor — răspunse ea suspinînd — mă vei iubi tu acuma, când știi a cui sunt?

— Ce-mi pasă a cui ești? — zise el. — Destul că te iubesc.

— Dacă mă iubești, să fugim atuncea — zise ea — dacă te-ar găsi mama, ea te-ar omorî, și dac'ai muri tu, eu aș înnebuni, ori aș muri și eu.

— N'aibi frică, zise el zîmbind. — Unde-i mumă-ta?

— De cînd a venit se zbuciumă în piua în care-ai încuiat-o tu, și roade cu colții la lanțurile ce-o închid.

— Ce-mi pasă, zise el răpezindu-se să vadă unde-i.

— Făt-Frumos, — zise fata — și două lacrimi mari străluciră în ochii ei — nu te duce încă. Să te învăț eu ce să facem ca să învingi tu pe mama. Vezi tu buțile astea două? Una-i cu apă, alta cu putere. Să le mutăm una'n locul alteia. Mama, cînd se luptă cu vrăjmașii ei, strigă cînd obosește : „Stăi, să mai bem cîte-o leacă de apă!” Apoi ea bea *putere*, în vreme ce dușmanul ei numai *apă*. De aceea noi le mutăm din loc, ea nu va ști și va bea numai apă în vremea luptei cu tine. — Precum au zis, așa au și făcut.

El se răpezi după casă. „Ce faci babă?” strigă el.

Baba, de venin, se zmulse odată din piuă'n sus și rupse lanțurile, lungindu-se slabă și mare până'n nori.

— A! bine că mi-ai venit, Făt-Frumos — zise ea, făcîndu-se iar scurtă. — Ia, acu hai la luptă, acu om vedea cine-i mai tare.

— Hai! — zise Făt-Frumos.

Baba-l apucă de mijloc, se lungi răpezindu-se cu el până'n nori, apoi îl izbi de pămînt și-l băgă în țărînă pînă'n glezne.

Făt-Frumos o izbi pe ea și o băgă 'n pământ pînă'n genunchi.

— Stăi, să mai bem apă — zise mama pădurilor ostenită.

Stătură și se răsuflară. Baba bău apă. Făt-Frumos bău putere, și-un fel de foc nestins îi cutreeră cu fiori de răcoare toți mușchii și toate vinele lui cele slăbite.

C'o putere îndoită, cu brațe de fier o zmunci pe babă de mijloc și-o băgă'n pământ pînă'n gît. Apoi o izbi cu buzduganul în cap și-i risipi creerii. — Cerul încărunți de nouri, vîntul începu a geme rece și a scutura casa cea mică în toate încheieturile căpriorilor ei. Șerpi roșii rupeau trăsînd poala neagră a norilor, apele păreau că latră, numai tunetul cînta adînc, ca un prooroc al perzării. Prin acel întunerec des și nepătruns, Făt-Frumos vedea albind o dungă de argint, cu păr de aur despletit, rătăcind, cu mîinile ridicate și palidă. El se apropie de ea și-o cuprinse cu brațele lui. Ea căzu ca moartă de groază pe peptul lui, și mîinile ei reci s'ascunseră'n sînul lui. Ca să se trezească, el îi sărută ochii. Norii se rupeau bucăți pe cer — luna, roșie ca focul, se ivea prin spărturile lor risipite; — iar pe sînul lui, Făt-Frumos vedea cum înfloreau două stele albastre, limpezi și uimite — ochii miresii lui. El o luă pe brațe și începu să fugă cu ea prin furtună. Ea și culcase capul în sînul lui și părea că ador-

mise. Ajuns lângă grădina împăratului, el o puse în luntre, ducînd-o ca într'un leagăn peste lac, zmulse iarbă, fîn cu miros și flori din grădină și-i clădi un pat, în care-o așeză ca 'ntr'un cuib.

Soarele eșind din răsărit privea la ei cu drag. Făt-Frumos presură cîteva flori albastre, apoi șezu alături cu ea și 'ncepu a doini încet. Cerul limpede — o mare, soarele o față de foc, ierburile împrospătate, mirosul cel umed al florilor învioșate o făceau să doarmă mult și lin, însoțită în calea visurilor ei de glasul cel plîns al fluerului. Cînd era soarele 'n amiază, firea tăcea, și Făt-Frumos asculta liniștita ei răsuflare caldă și umedă. Incet se plecă la obrazul ei și-o sărută. Atunci ea deschise ochii încă plini de visuri, și 'ntinzîndu-se somnoroasă zise încet și zîmbind: Tu aici ești?

— Ba nu sînt aici, nu vezi că nu sînt aici? — zise el mai lăcrămînd de fericire.

— Hai scoală, zise el dezmerdînd-o — e ziua nameaza-mare. Ea se sculă, își netezi părul de pe frunte și-l dete pe spate, el îi cuprinse mijlocul — ea-i încunjură grumazul — și astfel trecură printre straturile de flori și intrară în palatul de marmură al împăratului.

El o duse la împăratul și i-o arătă spunindu-i că-i mireasa lui. Împăratul zîmbi, apoi luă de mîna pe Făt-Frumos, ca și cînd

ar fi vrut să-i spue ceva în taină, și-l trase la o fereastră mare, pe care vedea lacul cel întins. Ci el nu-i spuse nimica, ci numai se uita uimit pe luciul lacului și ochii i se umplură de lacrimi. O lebădă își înălțase aripele ca pe niște pânze de argint și cu capul cufundat în apă sfîșia fața senină a lacului.

— Plîngi, împărate? — zise Făt-Frumos — de ce ?

— Făt-Frumos, — zise împăratul — binele ce mi l-ai făcut mie, nu ți-l pot plăti nici cu lumina ochilor, ori cît de scumpă mi-ar fi, și cu toate astea vin să-ți cer și mai mult.

— Ce, împărate?

— Vezi tu lebăda cea îndrăgită de unde? Tînăr fiind, ar trebui să fiu îndrăgit de viață, și cu toate astea de cîte ori am vrut să-mi fac samă. Iubesc o fată frumoasă cu ochii gînditori, dulce ca visele mării — fata Genarului, om mîndru și sălbatec ce-și petrece viața vînînd prin păduri bătrîne. O, cît e de aspru el, cît e de frumoasă fata lui! Ori-ce încercare de-a o răpi a fost deșartă. Incearcă-te tu!

Ar fi stat Făt-Frumos locului, dar scumpă-i era frăția de cruce, ca ori cărui voinic, mai scumpă decît mireasa.

— Împărate prea luminate, din cîte noroace ai avut, unul a fost mai mare de cît toate: acela că Făt-Frumos ți-i frate de

cruce. Hai că mă duc eu, să răpesc pe fata Genarului.

Și-și luă cai ageri, cai cu suflet de vînt, Făt-Frumos, și era să plece. Atunci mireasa lui — Ileana o chema — îi zise încet la ureche, sărutîndu-l cu dulce: „Nu mă uita Făt-Frumos, că pe cît vei fi tu departe, eu oi tot plînge”.

El se uită cu milă la ea, o mîngîie — dar apoi desfăcîndu-se de îmbrătoșările ei, se avîntă pe șeaua calului și plecă în lume.

Trecea prin codri pustii, prin munți cu fruntea ninsă, și cînd răsărea dintre stînci bătrîne luna cea palidă ca fața unei fete moarte, atunci vedea din cînd în cînd cîte-o streanță uriașă atîrnată de cer, ce încunjura cu poalele ei vîrfurile vre-unui munte — o noapte sfîrticată, un trecut în ruină, un castel numai petre și ziduri sparte.

Cînd se luminează de ziuă, Făt-Frumos vede că șirul munților dă într'o mare verde și întinsă, ce trăește în mii de valuri senine, strălucite, cari treeră aria mării încet și melodios, până unde ochiul se perde în albastrul cerului și în verdele mării. În capătul șirului de munți, drept asupra mării, se oglindea în fundul ei o măreață stîncă de granit, din care răsărea, ca un cuib alb, o cetate frumoasă, care de albă ce era părea poleită cu argint. Din zidurile arcate răsăreau ferestre strălucite, iar dintr'o fereastră deschisă se zărea printre oale

de flori un cap de fată oacheș și visător, ca o noapte de vară. Era fata Genarului.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos — zise ea, sărind de la fereastră, și deschizînd porțile marelui castel, unde ea locuia singură ca un geniu într'un pustiu — astă noapte mi se părea că vorbesc c'o stea, și steaua mi-a spus că vii din partea împăratului ce mă iubește.

În sala cea mare a castelului, în cenușa vetrei, veghea un motan cu șapte capete, care cînd urla dintr'un cap, s'auzea cale de-o zi, iar cînd urla din cîte șapte, se auzea cale de șapte zile.

Genarul, pierdut în sălbatecele sale vînători, se depărtase cale de-o zi.

Făt-Frumos luă fata în brațe și, punînd-o pe cal, zburau amîndoi prin pustiiul lungului mării ca două abia văzute înche-gări ale văzduhului.

Dar Genarul, om nalt și puternic, avea un cal năzdrăvan cu două inimi. Motanul din castel mieună dintr'un cap, iar calul Genarului necheză cu vocea lui de bronz.

— Ce e? întrebă Genarul pe calul năzdrăvan — ți s'a urît cu binele?

— Nu mi s'a urît mie cu binele, ci de tine-i rău. Făt-Frumos ți-a furat fata.

— Trebuie să ne grăbim mult ca să-i ajungem?

— Să ne grăbim și nu prea, pentru că-i putem ajunge. — Genarul încălecă și zbură

ca spaima cea bătrână în urma fugiților. În curînd îi și ajunse. — Să se bată cu el, Făt-Frumos nu putea, pentru că Genarul era creștin și puterea lui nu era în duhurile întinericului, ci în Dumnezeu.

— Făt-Frumos, — zise Genarul, — mult ești frumos și mi-e milă de tine. De astă dată nu-ți fac nimica, dar de altă dată... ține minte! — Și luîndu-și fata alături cu el, peri în vînt, ca și cînd nu mai fusese.

Dar Făt-Frumos era voinic și știa drumul înapoi. El se reîntoarce și găsi pe fată iar singură, însă mai palidă și mai plînsă; ea părea și mai frumoasă. Genarul era dus iar la vînătoare cale de două zile. — Făt-Frumos luă alți doi cai chiar din grajdul Genarului.

Astă-dată plecară noaptea. Ei fugeau cum fug razele lunii peste adîncile valuri ale mării, fugeau prin noaptea pustie și rece ca două visuri dragi; ci prin fuga lor auzeau miautele lungi și îndoite ale motanului din vatra castelului. Apoi li se păru că nu mai pot merge, asemenea celor ce vor să fugă în vis și cu toate aceste nu pot. Apoi un nor de colb îi cuprinse, căci Genarul venea în fuga calului, de rupea pămîntul.

Fața lui era înfricoșată, privirea cruntă. Fără de a zice o vorbă, el apucă pe Făt-Frumos și-l azvîrli în nourii cei negri și

plini de furtună ai cerului. Apoi dispăru cu față cu tot.

Făt-Frumos ars de fulgere — nu căzu din el decît o mîină de cenușă în nisipul cel ferbinte și sec al pustiiului. Dar din cenușa lui se făcu un izvor limpede ce curgea pe un nisip de diamant; pe lîngă el arbori nalți, verzi, stufoși răspîndeau o umbră răcorită și mirositoare. Dacă cineva ar fi priceput glasul izvorului, ar fi înțeles că jelea într'o lungă doină pe Ileana, împărăteasa cea bălae a lui Făt-Frumos. Dar cine să înțeleagă glasul izvorului într'un pustiu, unde pînă atunci nu călcase picior de om?

Dar pe vremea aceea Domnul îmbla încă pe pămînt. Intr'o zi se vedeau doi oameni călătorind prin pustiu. Hainele și fața unuia străluceau ca alba lumină a soarelui; celălalt, mai umilit, nu părea de cît umbra celui luminat. Erau Domnul și St. Petrea. Picioarele lor înfierbîntate de nisipul pustiiului călcară atuncea în răcoarele și limpedele părău ce curgea din izvor. Prin cursul apei cu gleznelor sfîșieau valurile pînă la umbritul lor izvor. Acolo Domnul bău din apă, și-și spălă fața sa cea sfîntă și luminată și mîinile sale făcătoare de minuni. Apoi șezură amîndoi în umbră, Domnul, cugetînd la tatăl său din cer, și St. Petrea ascultînd doina izvorului plîngător. Cînd se sculară spre a merge mai departe, zise St. Petrea: „Doamne, fă ca a-

cest izvor să fie ce-a fost mai înainte”. — „Amin!” zise Domnul ridicînd mîna sa cea sfîntă, după care apoi se depărtă în spre mare fără a mai privi înapoi.

Ca prin farmec peri izvorul și copacii și Făt-Frumos, trezit ca dintr'un somn lung, se uită împrejur. Atunci văzu chipul cel luminat al Domnului, ce mergea pe valurile mării, care se plecau înaintea lui, întocmai ca pe uscat; și pe St. Petrea, care mergînd în urma lui și învins de firea lui cea omească se uita înapoia sa și-i făcea lui Făt-Frumos din cap. — Făt-Frumos îi urmări cu ochii pînă ce chipul lui Sf. Petrea se risipi în depărtare și nu se vedea decît chipul strălucit al Domnului aruncînd o dungă de lumină pe luciul apei, astfel încît, dacă soarele n'ar fi fost în ameazi, ai fi crezut că soarele apune! — El înțelese minunea învierii sale și ingenunchie în spre apusul aceluia soare Dumnézeesc.

Dar apoi își aduse aminte că făgăduise a răpi pe fata Genarului, și ceeace făgăduște voinicul anevoie o lasă nefăcută.

Deci se porni și în spre sară ajunse la castelul Genarului ce strălucea în întunericul serii ca o uriașă umbră. El intră în casă... fata Genarului plîngea. — Dar cînd îl văzu, fața ei se 'nsenină, cum se 'nsenină o undă de-o rază. El îi povesti cum înviase, atunci ea-i zise: „De răpit nu mă poți răpi pînă ce nu-i avea un cal asemenea cu acela

ce-l are tatăl meu, pentru c'acela are două inimi; dar eu am să-l întreb în astă sară de unde-și are calul, ca să poți și tu să capeți unul ca acela. Pînă atunci însă, pentru ca să nu te afle tatăl meu, eu te voi preface într'o floare". El șezu pe un scaun, iar ea șopti o vrajă dulce, și cum îl sărută pe frunte, el se prefăcu într'o floare roșie-închisă ca vișina coaptă. Ea-l puse între florile din fereastră și cînta de veselie de răsună castelul tatălui ei.

Atunci intră și Genarul.

— Veselă, fata mea? și de ce ești veselă? — întrebă el.

— Pentru că nu mai este Făt-Frumos, ca să mă răpească, răspunse ea rîzînd.

Se puseră la cină.

— Tată — întrebă fata — de unde ai calul D-tale, cu care umbi la vînat?

— La ce-ți trebuie s'o știi? zise el încrun-tînd sprîncenile.

— Știi prea bine — răspunse fata, — că nu vreau ca s'o știu, de cît numai ia-așa ca s'o știu, pentru c'acu nu mai e Făt-Frumos să mă răpească.

— Știi tu, că nu mă împotrivesc ție nici odată — zise Genarul.

„Departa de-aicea, lîngă mare, șede o babă care are șapte iepe. Ea ține oameni, cari să le păzească un an, (cu toate că anul ei nu e de cît de trei zile), și dacă cineva i le păzește bine, ea-l pune să-și aleagă,

drept răsplată, un mînz, iar de nu, îl omoară și-i pune capul într'un par. Chiar însă dacă păzește cineva bine iepele, totuși ea-l viclenește pe om, căci scoate inimile din caii toți și le pune într'unul singur, în cît cel ce-a păzit alege mai în totdeauna un cal fără inimă, care-i mai rău decît unul de rînd... Ești mulțămită, fata mea?

— Mulțămită — răspunse ea zîbind.

Totodată însă Genarul îi aruncă în față o batistă roșie, ușoară, mirositoare. Fata se uită mult în ochii tatălui său, ca un om care se deșteaptă dintr'un vis de care nu-și poate aduce aminte. Ea uitase tot ce-i spusese tată-său. Însă floarea din fereastră veghea printre frunzele ei, ca o stea roșie prin încrețiturile unui nor.

A doua zi Genarul plecă iarăși des dimineață la vînătoare.

Fata sărută murmurînd floarea roșie și Făt-Frumos născu ca din nimica înaintea ei.

— Ei, știi ceva? o întrebă el.

— Nu știi nimica — zise ea tristă și punînd dosul mîinii pe fruntea ei — am uitat tot.

— Însă eu am auzit tot — zise el.

— Rămii cu bine, fata mea; în curînd ne vom vedea iar.

El încălecă pe un cal și dispăru în pustii.

În arșița cea dogoritoare a zilei văzu a-

proape de pădure un țințar zvîrcolindu-se în nisipul cel fierbinte. Făt-Frumos — zise țințarul — ia-mă de mă du pînă'n pădure, că ți-oi prinde și eu bine. Sînt împăratul țințarilor. — Făt-Frumos îl duse păn' în pădurea prin care era să treacă.

Eșind din pădure trecu iar prin pustiu de-a lungul mării și văzu un rac atît de ars de soare, încît nu mai avea nici putere să se mai întoarcă 'napoi... Făt-frumos — zise el — aruncă-mă 'n mare, că ți-oi prinde și eu bine. Sînt împăratul racilor!

Făt-Frumos îl aruncă în mare și-și urmă calea.

Cînd înspre sară ajunse la un bordei urît și acoperit cu gunoi de cal. Imprejur gard nu era ci numai niște lungi țerușe ascuțite, din care șese aveau fiecare 'n vîrf cîte un cap, iar al șeptelea fără, se clătina mereu în vînt și zicea : cap! cap! cap!

Pe prispă o babă bătrînă și sbîrcită, culcată pe un cojoc vechi, sta cu capul ei sur ca cenușa în poalele unei roabe tinere și frumoase care-i căuta în cap.

— Bine v'am găsit, zise Făt-frumos.

— Bine-ai venit flăcăule, zise baba sculîndu-se. Ce-ai venit? Ce cauți? Vrei să-mi paști iepele, poate?

— Da.

— Iepele mele pasc numai noaptea... Uită-te, chiar de-acu poți să pornești cu ele

la păscut... Fată hăi! ia dă tu flăcăului de-mîncatul ce i-am făcut eu și pornește-l.

Alături cu bordeiul era subt pămînt o pivniță. El intră în ea, și acolo văzu șapte iepe negre strălucite, — șapte nopți, care de cînd erau nu zărise încă lumina soarelui. Ele nechezau și băteau din picioare.

Nemîncat toată ziua, el cină ce-i dăduse baba, ș'apoi, încălecînd pe una din iepe, mîna pe celelalte în aerul întunecos și răcoros al nopții. Dar încet, încet simți cum se strecoară un somn de plumb prin toate vinele lui, ochii i se painjeniră și el căzu ca mort în iarba pajiștei. El se trezi pe cînd mijeaa de ziuă. Cînd colo — iepele ni-căeri. El își credea capul pus în țeapă, cînd vede eșind dintr'o pădure 'n depărtare cele șapte iepe alungate de un roi nemărginit de țînțari și un glas subțire-i zise: Mi-ai făcut un bine, ți l-am făcut și eu.

Cînd se întoarse cu caii, baba începu să turbe, să răstoarne casa cu susu'n jos și să bată fata, care nu era de vină.

— Ce ai, mamă? întrebă Făt-frumos.

— Nimica, — zise ea — mi-au venit și mie toane. Asupra ta n'am nimica... sînt foarte mulțămită. Apoi intrînd în grajd, începe să bată caii, țipînd: „Ascundeți-vă mai bine, bată-v'ar mama lui Dumnezeu, ca să nu vă mai găsească ucigă-l crucea și mănînce-l moartea!”

A doua zi porni cu caii, dar iar căzu jos

și dormi pînă ce mijea de ziuă. Desperat, era să iee lumea în cap — cînd deodată vede răsărind din fundul mării cei șapte cai, mușcați de o mulțime de raci. — Mi-ai făcut un bine — zise un glas, și l-am făcut și eu. Era împăratul racilor. — El mîină caili 'n spre casă și vede iar o priveliște ca'n ziua trecută.

Însă în cursul zilei roaba babei s'apropie de el și-i zise încet, strîngîndu-l de mîină: „Eu știu că tu ești Făt-frumos. Să nu mai mănînci din bucatele ce-ți fierbe baba, pentru că-s făcute cu *somnoroasă*... Ți-oi face eu altfel de bucate”.

Fata într'ascuns îi făcu merinde, și'n spre sară, cînd era să plece cu caili, își simți ca prin minune capul treaz. Spre miezul nopții se'ntoarse acasă, mîină caili în grajd, îi încuie și intră în odae. Pe vatra cuptorului în cenușă mai licureau cîțiva cărbuni. Baba sta întinsă pe laiță și înțepenită ca moartă. El gîndi c'a murit ș'o scutură. Ea era ca trunchiul și nu se mișca de loc. El trezi fata ce dormea pe cuptor.

— Uit'te, zise el, și-a murit baba.

— Aș! asta să moară! — răspunse ea suspinînd. — Adevărat că acum e ca și moartă. Acu-i mează-noaptea... un somn amorțit îi cuprinde trupul... dar sufletul ei cine știe pe la cîte răspinteni stă, cine știe pe cîte căi a vrăjilor umblă. Pînă ce cîntă cocoșul, ea sugere inimile ce mor ori pustieș-

te sufletul celor nenorociți. — Da, bădică, mîne ți se'implinește anul, ia-mă și pe mine cu d-ta, că ți-oi fi de mare folos. Eu te voi scăpa de multe primejdii, pe care ți le gătește baba.

Ea scoase din fundul unei lăzi hîrbuite și vechi o cutie, o perie și o năframă.

A doua zi de dimineață i se împlinise lui Făt-Frumos. Baba trebuia să-i dea unul din cai ș'apoi să-l lase să plece cu Dumnezeu. Pe cînd prînzeau, baba eși pînă în grajd, scoase inimile din cîte-și șapte caii, spre a le pune pe toate într'un tretin slab, căruia-i priveai prin coaste. Făt-Frumos se sculă dela masă și după îndemnarea babei, se duse să-și aleagă calul ce trebuia să și-l iee. Caii cei fără inimi erau de-un negru strălucit, tretinul cel cu inimile sta culcat într'un colț pe-o movilă de gunoi.

— Pe acesta-l aleg eu — zise Făt-Frumos, arătînd la calul cel slab.

— Da cum, Doamne iartă-mă, să slujești tu de geaba? — zise baba cea vicleană — cum să nu-ți iei tu dreptul tău? alege-ți unul din caii iști frumoși... ori-care ar fi, ți-l dau.

— Nu, pe acesta-l voi — zise Făt-Frumos, fiind la vorba lui.

Baba scrîșni din dinți ca apucată, dar apoi își strînse moara cea hîrbuită de gură ca să nu iasă prin ea veninul ce-i răscolea inima pestriță.

— Hai, ia-ți-l, zise'n sfârșit.

El se urcă pe cal cu buzduganul de-a umere. Părea că fața pustiului se ia după urmele lui și zbură ca un gând, ca o vijelie printre volburele de năsip ce se ridicau în urmă-i.

Intr'o pădure îl aștepta fata fugită. El o urcă pe cal după dînsul și fugea mereu.

Noaptea inundase pămîntul cu aerul ei cel negru și răcoare.

— Mă arde'n spate — zise fata. Făt-Frumos se uită înapoi, Dintr'o volbură înaltă, verde, se vedeau nemișcați doi ochi de jeratec, a căror raze roșii ca focul ars pătrundeau în rărunchii fetei.

— Aruncă peria — zise fata.

Făt-Frumos o ascultă. Și deodată 'n urmă-le văzură că se ridică o pădure neagră deasă, mare, înfiorată de un lung freamăt de frunze și de un urlet flămînd de lupi.

— Înainte — strigă Făt-Frumos calului, care zbura asemenea unui demon urmărit de un blestem prin negura nopții. Luna palidă trecea prin nouri suri ca o față limpede prin mijlocul unor vise turburi și seci.

Făt-Frumos zbura... zbura neconținut.

— Mă arde'n spate! zise fata c'un geamăt apăsător, ca și cînd s'ar fi silit mult, ca să nu spue încă.

Făt-Frumos se uită, și văzu o bufniță mare și sură, din care nu străluceau decît

ochii roșii, ca două fulgere lănțuite de un nor.

— Aruncă cutia — zise fata. Făt-Frumos o aruncă.

Și deodată se ridică din pământ un colț sur, drept, neclintit, un uriaș împietrit ca spaima, cu capul atingînd de nori.

Făt-Frumos vîjia prin aer așa de iute, încît i se părea că nu fuge, ci cade din înaltul cerului într'un adînc nevăzut.

— Mă arde — zise fata.

Baba găurise stîncă într'un loc și trecea prin ea prefăcută într'o funie de fum, al cărei capăt dinainte ardea ca un cărbune.

— Aruncă năframa — zise fata. Făt-Frumos o ascultă.

Și deodată văzură în urmă-le un luciul întins, limpede, adînc, în a cărui oglindă bălae se scâldea în fund luna de argint și stelele de foc.

Făt-Frumos auzi o vrajă lungă prin aer și se uită prin nori. Cale de două ceasuri—perdută în naltul cerului — plutea încet, încet prin albastrul tăriei miează-noaptea bătrînă cu aripele de aramă.

Cînd baba înnota zmintită pe la jumătatea lacului alb, Făt Frumos aruncă buzdaganul 'n nori și lovi miază-noaptea în aripi. Ea căzu ca plumbul la pământ și croncăni jalnic de două-spre-zece ori.

Luna s'ascunse într'un nor și baba, cuprinsă de somnul ei de fer, se afundă în

adîncul cel vrăjit și necunoscut al lacului. Iar în mijlocul lui se ridică o iarbă lungă și neagră. Era sufletul cel osîndit al babei.

— Am scăpat — zise fata.

— Am scăpat — zise calul cel cu șapte inimi.

— Stăpîne, — adăogi calul — tu ai izbit miază-noaptea, de a căzut la pămînt cu două ceasuri înainte de vreme, și eu simt sub picioarele mele răscolindu-se năsipul. Schelete înmormîntate de volburele năsipului arzător al pustiilor au să se scoale spre a se sui în lună la benchetele lor. E primejdios ca să umbli acuma. Aerul cel înveninat și rece al sufletelor lor moarte v'ar putea omorî. Ci mai bine voi culcați-vă, și eu pînă atuncia m'oi întoarce la mama, ca să mai sug înc'o dată laptele cel de văpaie albă a țîțelor ei, pentru ca să mă fac iar frumos și strălucit.

Făt-Frumos îl ascultă. Se dete jos de pe cal și-și așternu mantaua pe năsipul încă ferbinte.

Dar ciudat... ochii fetei se 'nfundase în cap, oasele și încheieturile feței îi ieșise afară, pelița din oacheșă se făcuse vînată, mîna grea ca plumbul și rece ca un sloiu de ghiață.

— Ce țî-i? o întrebă Făt-Frumos.

— Nimica — nu mi-i nimica, zise ea cu glasul stins; și se culcă în năsip tremurînd ca apucată. Făt-Frumos dădu drumul ca-

lului, apoi se culcă pe mantaua ce și-o așternuse.

El adormi; cu toate acestea-i părea că nu adormise. Pelițele de pe lumina ochiului i se roșise ca focul și prin el părea că vede cum luna se cobora încet, mărirându-se, spre pământ, până ce părea ca o cetate sfântă și argintie, spânzurată din cer, ce tremura strălucită... cu palate nalte, albe... cu mii de ferestre trandafirii; și din lună se scobora la pământ un drum împărătesc acoperit cu prund de argint și bătut cu pulbere de raze.

Iar din întinsele pustii se răscoleau din năsip schelete nalte... cu capete seci de oase... învălitate în lungi mantale albe, țesute rar din fire de argint, încât prin mantale se zăreau oasele albite de secăciune. Pe frunțile lor purtau coroane făcute din fire de raze și din spini auriți și lungi... și încălicați pe schelete de cai, mergeau încet-încet... în lungi șiruri... dungi mișcătoare de umbre argintii... și urcau drumul lunii și se perdeau în palatele înmărmurite ale cetății din lună, prin a căroră ferești se auzea o muzică lunatecă... o muzică de vis.

Atunci i se păru că și fata de lângă el se ridica încet... că trupul ei se risipea în aer, de nu rămâneau decît oasele, inundată de o manta argintie, apuca și ea calea luminoasă ce ducea în lună. Se ducea în turbu-

rea împărăție a umbrelor, de unde venise pe pământ, momită de vrăjile babei.

Apoi pelița ochilor lui se înverzi... se înnegri — și nu mai văzu nimica.

Cînd deschise ochii, soarele era sus de tot. Fata lipsea și aevea. Dar în pustiul arid necheza calul frumos, strălucit, îmbătat de lumina aurită a soarelui, pe care el acu o vedea pentru întia dată.

Făt-Frumos se avîntă pe el și'n răstimpul cîtorva gînduri fericite ajunse la castelul încolțit al Genarului.

De astădată Genarul vîna departe cale de șapte zile.

El o luă pe fată pe cal dinaintea lui. Mergeau așa de iute, încît i se părea că pustiul și valurile mării fug, iar ei stau pe loc. Și numai încet se auzea motanul mieunînd din cîte șapte capetele.

Pierdut în păduri, Genarul își aude calul nechezînd.

— Ce e? — îl întrebă.

— Făt-Frumos îți fură fata. — răspunse calul năzdrăvan.

— Putea-l-om ajunge? — întrebă Genarul mirat, pentru că știa că-l omorîse pe Făt-Frumos.

— Nu zău, răspunse calul — pentru c'a încălecat pe un frate al meu, care are șapte inimi, pe cînd eu n'am decît două.

Genarul își înfipse pintenii adînc în coastele calului, care fugea scuturîndu-se... ca

o vijelie. Cînd el văzu pe Făt-Frumos în pustiu, zise calului său: „Spune frăține-tău să-și arunce stăpînul în nori și să vină la mine, că l-oi hrăni cu miez de nucă și-l voi adăpa cu lapte dulce”.

Calul Genarului îi necheză frăține-său, ceeace-i spusese — dar frate-său i-o spuse lui Făt-Frumos.

— Zi frăține-tău, zise Făt-Frumos calului său — să-și arunce stăpînu'n nori, și l'oi hrăni cu jăratec și l'oi adăpa cu pară de foc.

Calul lui Făt-Frumos o necheză asta frăține-său și acesta zvîrli pe Genarul pînă în nori. Norii cerului înmărmuriră și se făcură palat sur și frumos — iar din două gene de nouri se vedeau doi ochi albaștri ca cerul, ce repezeau fulgere lungi. — Erau ochii Genarului exilat în împărăția aerului

Făt-Frumos domoli pasul calului, și așeză pe față pe acela al tătîne-său. O zi încă — și ajunseră în mîndra cetate a împăratului.

Lumea-l crezuse mort pe Făt-Frumos, și de aceea, cînd se împrăștie faima venirii lui, ziua-și muiè aerul în lumină de sărbătoare și oamenii așteptau murmurînd la faima venirii lui, cum vuește un lan de grîu la suflarea unui vînt.

Dar ce făcuse oare în vremea aceia Ileana împărăteasa?

Ea, cum plecase Făt-Frumos, s'a închis

într'o grădină cu nalte ziduri de fer și acolo, culcîndu-se pe petre reci, cu capul pe un bolovan de cremene, plînse într'o scaldă de aur, așezată lîngă ea, lacrimi curate ca diamantul.

În grădina cu multe straturi, neudată și necăutată de nimeni, născură din petriș sterp, din arșița zilei și din uscăciunea nopții, flori cu frunze galbene și c'o culoare stînsă și turbure ca turburii ochi ai morților, florile durerii.

Ochii împărătesei Ilenei, orbiți de plîns, nu mai vedeau nimica; decît i se părea numai că'n luciul băii, pline de lacrimile ei, vedea ca'n vis chipul mirelui ei iubit. Ci ochii ei, două izvoare secate, încetase de-a mai vărsa lacrimi. Cine-o vedea cu părul ei galben și lung, despletit, — și împrăștiat ca creșii unei mantii de aur pe sînul ei rece —, cine-ar fi văzut fața ei de-o durere mută, săpată parcă cu dalta în trăsăturile ei, ar fi gîndit că-i o îmărmurită zîină a undelor, culcată pe un mormînt de prund.

Dar cum auzi vuetul venirii lui, fața ei se însenină; ea luă o mîină de lacrimi din baie și stropi grădina. Ca prin farmec foile galbene ale aleelor de arbori și ale straturilor se 'nverzică ca smarandul. Florile triste și turburi se'nălbiră ca mărgăritarul cel strălucit, — și din botezul de lacrimi luară numele lăcrimioare.

Impărăteasa cea oarbă și albă umblă în-

cet prin straturi și culese în poale o mulțime de lăcrămioare, pe care apoi așternându-le lângă baia de aur, făcu un pat de flori.

Atunci intră Făt-Frumos.

Ea s'aruncă la gîtul lui, însă amuțită de bucurie, ea nu putu decît să'ndrepte asupra-i ochii săi stînși și orbi, cu cari ar fi vrut să-l soarbă în sufletul ei. Apoi ea, îl luă de mîină și-i arătă baia de lacrimi.

Luna limpede înflorește ca o față de aur pe seninul cel adînc al cerului. În aerul nopții Făt-Frumos își spală fața în baia de lacrimi, apoi învălindu-se în mantaua, ce i-o țesuse în raze de lună, se culcă să doarmă în patul de flori. Impărăteasa se culcă și ea lângă el și visă în vis că maica Domnului desprinsese din cer două vinete stele ale dimineții și i le așeză pe frunte.

A doua zi deșteptată, ea vedea...

A treia zi se cunună Impăratul cu fata Genarului.

A patra zi era să fie nunta lui Făt-Frumos.

Un roi de raze venind din cer, a spus lăutarilor cum horesc îngerii cînd se sfințește un sfînt — și roiuri de unde răsărind din inima pămîntului le-a spus cum cîntă ursitorile cînd urzesc binele oamenilor. Astfel lăutarii măestriră hore nalte și urări adînci.

Trandafirul cel înfocat, crinii de argint,

lăcrimioarele sure ca mărgăritarul, mirosițele viorele și florile toate s'adunară vorbind fiecare în mirosul ei și ținură sfat lung, cum să fie luminile hainei de mireasă; apoi încredințară taina lor unui curtenitor flutur albastru stropit cu aur. Acesta se duse și flutură în cercuri multe asupra feței miresei, cînd ea dormea, și o făcu să vadă într'un vis luciu ca oglinda, cum trebuia să fie îmbrăcată. Ea zîmbi cînd se visă atît de frumoasă.

Mirele-și puse cămașă de tort de raze de lună, brîu de mărgăritare, manta albă ca ninsoarea.

Și se făcu nuntă mîndră și frumoasă, cum n'a fost alta pe fața pămîntului.

Și-au trăit apoi în pace și în liniște ani mulți și fericiți, iar dac'a fi adevărat, ce zice lumea: că pentru Feții-Frumoși vremea nu vremuește, apoi poate c'or fi trăind și astăzi.

Note

- Veneția* (pag. 44). — Această poezie este o imitație după poezia *Venedig* a poetului german Cerri, după cum se dovedește dintr'o notiță a lui Eminescu aflată în manuscrisele sale.
- Okeanos* (pag. 44). — În manuscrise este *oceanul*.
- Sibile* (pag. 44). — Femei din legendele antice, cari aveau darul de a prevesti viitorul.
- San Marc* (pag. 44). — Biserică mare și frumoasă în Veneția, clădită în veacul al XI-lea.
- Eseuri* (pag. 45). — Credințe false, superstiții.
- Melancolie* (pag. 51). — Tristețe. Intr'unul din manuscrisele sale, Eminescu intitulează această poezie: *Tristeță*.
- Argintie* (pag. 51). — O formă de plural în loc de *argintii*.
- Mausoleu* (pag. 51). — Mormint măreț, de proporții uriașe.
- Solitar* (pag. 51). — Singuratic.
- Țintirim* (pag. 51). — Cimitir. Cuvînt moldovenesc.
- Iconostas* (pag. 52). — Piedestal pe care se așează icoana Invierii sau a sfîntului ce se prăznuiește, unde se închină credincioșii cînd se mi-ruesc.
- In van* (pag. 52). — Zadarnic.
- Cură* (pag. 52). — Curge, formă dialectală.

- Liane* (pag. 59). — Plante exotice cu vrej lung acățător, care cuprinde trunchiul arborilor.
- Se ciorăiau* (pag. 67). — Cintau cu sgomot.
- Cernit* (pag. 70). — Innegrit, întunecat.
- Hău* (pag. 70). — Adîncime mare, fără fund.
- Tretin* (pag. 87). — Cal în vîrstă de trei ani.
- Volbură* (pag. 88). — Virtej.
-

CUPRINSUL

	Pag.
MIHAIL EMINESCU (schiță biografică)	7
Locul și data nașterii	7
Obârșia	8
Copilăria	9
La școală în Bucovina	10
Elev particular și slujbaș	12
Primele poezii	12
Pribeag și sufleur	13
La 20 de ani	15
La Viena	18
Primele poezii la „Convorbiri Literare“	19
Serbarea dela Putna	20
La Berlin	21
Funcționar la Iași	22
Destituit, urmărit și deprimat	23
Eminescu și „Junimea“	25
Eminescu și Creangă	27
Gazetar	27
La București	28
Ideile politice	28
Poezia	29
Boala	30
Moartea	31

	Pag.
VERSURI	33
Ce te legeni	35
Revedere	37
O rămii	39
Somnoroase păsărele	41
Peste vîrfuri	42
Doină	43
Sonete:	
I. Veneția	46
II. Trecut-au anii	47
III. Ori cîte stele	48
Dintre sute de catarge	49
La steaua	50
Singurătate	51
Melancolie	53
Mai am un singur dor:	
Varianta I	56
Varianta a II-a	58
Varianta a III-a	60
Varianta a IV-a	62
PROZĂ	65
Făt-Frumos din lacrimă (poveste)	67
Note	99

